

Stenografični zapisnik

pete seje
deželnega zbora kranjskega
v Ljubljani

dné 23. marcija 1899.

Navzoči: Prvosednik: Deželnega glavarja namestnik: baron Leopold Liechtenberg. — Vladni zastopnik: C. kr. deželni predsednik ekszellenca baron Viktor Hein in c. kr. deželne vlade tajnik Viljem Haas. — Vsi članovi razun: deželni glavar Oton Detela, dr. Danilo Majaron, Josip Zelen. — Zapisnikar: Deželni tajnik Jožef Pfeifer.

Dnevni red:

1. Branje zapisnika IV. deželnozborske seje dné 21. marcija 1899. l.
2. Naznanila deželnozborskega predsedstva.
3. Ustno poročilo finančnega odseka o računskem sklepu gledališkega zaklada za leto 1897. in o proračunu za leto 1899. (k prilogi 10.) ter o prošnjah slovenskega dramatičnega društva v Ljubljani za podporo, in pa nemškega gledališkega društva za podporo.
4. Ustno poročilo upravnega odseka o prošnjah, in sicer:
 - a) županstva v Kropi za uvrstitev okrajne ceste iz Podnarta v Kropo med deželne ceste;
 - b) posestnikov v Hinjah za zgradbo okrajne ceste iz Smuke v Hinje.
5. Ustno poročilo finančnega odseka gledé prošnje županstva v Selcih za dovolitev podpore v svrhu poprave in delne preložitve treh potov v ondotnem občinskem ozemlju (k prilogi 30.).
6. Ustna poročila finančnega odseka o peticijah, in sicer:
 - a) zdravstvenega zastopa v Postojni za podporo za zgradbo okrožne bolnišnice;
 - b) županstva občine sv. Jošt za podporo za napravo nove občinske poti od nove Nemiljske poti do okrajne ceste.

Stenographischer Bericht

der fünften Sitzung
des krainischen Landtages
in Laibach
am 23. März 1899.

Anwesende: Vorsitzender: Landeshauptmann-Stellvertreter Leopold Freiherr v. Liechtenberg. — Regierungsvertreter: K. k. Landespräsident Excellenz Victor Freiherr v. Hein und k. k. Landesregierungssecretär Wilhelm Haas. — Sämmtliche Mitglieder mit Ausnahme von: Landeshauptmann Otto Detela, Dr. Danilo Majaron, Josef Zelen. — Schriftführer: Landschaftssecretär Josef Pfeifer.

Tagesordnung:

1. Lesung des Protokolles der IV. Landtags-Sitzung vom 21. März 1899.
2. Mittheilungen des Landtags-Präsidiums.
3. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses über den Rechnungsabschluss des Theaterfondes für das Jahr 1897 und den Voranschlag für das Jahr 1899 (zur Beilage 10) und über die Petition des slovenischen dramatischen Vereines in Laibach um Subvention und des deutschen Theatervereines um Subvention.
4. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses über Petitionen, und zwar:
 - a) des Gemeindeamtes in Kropp um Einreihung der Bezirksstraße von Podnart nach Kropp in die Kategorie der Landesstraßen;
 - b) der Insassen von Hinnach um Herstellung der Bezirksstraße von Langenthon nach Hinnach.
5. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses, betreffend das Ansuchen der Gemeindevorsteherung Selzach um Gewährung einer Unterstützung für die Instandsetzung und theilweise Verlegung dreier Wege im dortigen Gemeindegebiete (zur Beilage 30).
6. Mündliche Berichte des Finanzausschusses über Petitionen, und zwar:
 - a) der Sanitätsvertretung in Adelsberg um Subvention behufs Errichtung eines Districtspitales;
 - b) des Gemeindeamtes St. Jodoci um Subvention behufs Herstellung eines neuen Gemeindegeweges vom neuen Remilserwege bis zur Bezirksstraße;

- c) Ane Skedl, sirote zdravnik v prisilni delavnici, za dovolitev miloščine;
- d) posestnikov na Blečjemvrhu, občina Polica, za podporo za napravo vodovoda.
7. Ustno poročilo finančnega odseka o računskem sklepu kranjskega učiteljskega pokojninskega zaklada za leto 1897. (k prilogi 2.).
8. Ustno poročilo finančnega odseka o računskem sklepu normalno-šolskega zaklada za leto 1897. (k prilogi 7.).
9. Ustno poročilo finančnega odseka o pospeševanju vinogradarstva na Kranjskem (k prilogi 24.).
10. Ustno poročilo finančnega odseka glede dovolitve podpor za šolske zgradbe (k prilogi 31.) ter o prošnji županstva v Dolenjivasi pri Ribnici za podporo za šolsko zgradbo, in pa krajnega šolskega sveta v Orehovici pri Št. Jerneju za podporo za zgradbo dvorazrednice.
11. Ustno poročilo finančnega odseka o prošnjah, in sicer:
- a) društva v varstvo avstrijskega vinarstva v Retzu za podporo;
- b) predstojništva ubogih šolskih sestra v Šmihelu pri Novemestu za nagrado;
- c) predsedstva kranjsko - primorskega gozdarskega društva v Ljubljani za podporo;
- d) Franc Jereba, učenca na vinarski šoli v Klosterneuburgu, za podporo;
- e) Ivana Hubada, medicina na Dunajskem vseučilišču, za podporo;
- f) več posestnikov iz Dolenjega Suhadola za povračilo izkupila za zaplenjeno in prodano hrvaško živino.
12. Ustno poročilo upravnega odseka o § 3 A letnega poročila: Deželna kultura.

Seja se začne ob 10. uri 30 minut dopoldne.

- c) der Anna Skedl, Zwangsarbeitshausarztes: Waife, um Bewilligung einer Gnadengabe;
- d) der Insassen von Feldsberg, Gemeinde Poliz, um Subvention behufs Errichtung der Wasserleitung.

7. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses über den Rechnungsabschluss des krainischen Lehrpensionsfondes für das Jahr 1897 (zur Beilage 2).
8. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses über den Rechnungsabchluss des Normalschulfondes für das Jahr 1897 (zur Beilage 7).
9. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses, betreffend die Förderung des Weinbaues in Krain (zur Beilage 24).
10. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses, betreffend die Gewährung von Unterstützungen für Schulbauten (zur Beilage 31) und über die Petition des Gemeindefamtes in Niederdorf bei Reifnitz um Subvention für den Schulhausbau und des Ortsschulrathes von Rußdorf bei St. Bartlmä um Subvention für den Bau einer zweiclassigen Volksschule.
11. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses über Petitionen, und zwar:
- a) des Vereines zum Schutze des österreichischen Weinbaues in Retz um Subvention;
- b) der Vorstehung der armen Schulfrauentern zu St. Michael bei Rudolfswert um Remuneration;
- c) des Präsidiums des krainisch-küstenländischen Forstvereines in Laibach um Subvention;
- d) des Franz Jereb, Hörer an der Weinbauschule in Klosterneuburg, um Unterstützung;
- e) des Johann Hubad, Hörer der Medizin an der Wiener Universität, um Unterstützung;
- f) mehrerer Insassen von Unter-Suhadol um Rückvergütung des Erbses für confiscirtes und verkauftes croatisches Vieh.
12. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses über § 3, A des Rechenschaftsberichtes: Landescultur.

Beginn der Sitzung um 10 Uhr 30 Minuten Vormittag.

Landeshauptmann - Stellvertreter
Freiherr v. Sichtenberg:

Ich eröffne die Sitzung infolge Erkrankung des Herrn Landeshauptmannes, constative die Beschlusfähigkeit des hohen Hauses und bitte die Lesung des Protokolles der letzten Sitzung vorzunehmen.

1. Branje zapisnika IV. deželnozborske seje dne 21. marcija 1899. 1.

1. Lesung des Protokolles der IV. Landtags-sitzung vom 21. März 1899.

Tajnik Pfeifer:

(Bere zapisnik IV. seje v nemškem jeziku. — Ließt das Protokoll der IV. Sitzung in deutscher Sprache.)

Landeshauptmann - Stellvertreter
Freiherr v. Sichtenberg:

Hat jemand der Herren etwas zu dem Protokolle zu erwähnen?

(Niče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Wenn nicht, so nehme ich an, daß es angenommen ist.

Ich bitte um Verlesung des Protokolles der geheimen Sitzung, respective des in derselben gefaßten Beschlusses.

Tajnik Pfeifer:

(bere: — ließt:)

„Prošnja dež. knjigovodje Fr. Ravnikarja za povišanje njegove mirovine se odkloni, oziroma preko te prošnje preide se na dnevni red.“

Landeshauptmann - Stellvertreter
Freiherr v. Sichtenberg:

Hat jemand der Herren zu diesem Protokolle etwas zu erwähnen?

(Niče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Wenn nicht, nehme ich an, daß es angenommen ist.

Wir kommen zu Punkt:

2. Naznanila deželnozborskega predsedstva.

2. Mittheilungen des Landtagspräsidiums.

Der Landeschulrath in Laibach übermittle das Gesuch des gewesenen Lehrers Johann Bregelj um Bewilligung einer Gnadenpension.

(Izroči se finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Der Herr Abgeordnete Šubic überreicht das Gesuch: „Slovensko učiteljsko društvo za odpravo nekaterih nedostatkov v pravnih razmerah kranjskega učiteljstva.“

(Izroči se upravnemu odseku. — Wird dem Verwaltungsausschusse zugewiesen.)

Der Herr Abgeordnete Bišnikar überreicht die Gesuche:

„Vasi Breže in Jurjevica prosita za napravo vodovoda za Vinica-Sušje ali Jurjevica-Breže.“

(Izroči se upravnemu odseku. — Wird dem Verwaltungsausschusse zugewiesen.)

„Županstvo v Krškem in drugi prosijo, da se Krška meščanska šola prevzame v deželno upravo.“

(Izroči se upravnemu odseku. — Wird dem Verwaltungsausschusse zugewiesen.)

Der Herr Abgeordnete Šubic überreicht folgende Gesuche:

Dijaška kuhinja v Kranji prosi podpore.

(Izroči se finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Olepševalno društvo v Škofjiloki prosi za podporo za zgradbo javnega kopališča.

(Izroči se finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Slovensko učiteljsko društvo v Ljubljani prosi podpore za cesar Franc Jožefa jubilejsko ustanovo za učiteljske sirote.

(Izroči se finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Der Herr Abgeordnete Kalan überreicht das Gesuch: „Slovensko delavsko stavbno društvo v Ljubljani prosi podpore v pokritje upravnih stroškov.“

(Izroči se finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Ferner überreicht der Herr Abgeordnete Kalan das Gesuch: „Anton Strukelj, umirovlien nadpaznik prisilne delalnice, prosi za zvišanje pokojnine.“

(Izroči se finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Der Herr Abgeordnete Murnik überreicht das Gesuch: „Podporno društvo za slovenske visokošolce v Graciu prosi podpore.“

(Izroči se finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Der Herr Abgeordnete Rafiz überreicht das Gesuch: „Franciška Jalen, soproga bivšega sekcijkega sluga, prosi za odpravnino ali miloščino.“

(Izroči se finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Der Herr Abgeordnete Božić überreicht das Gesuch: „Županstvo Planina pri Vipavi prosi deželne in državne podpore za napravo 7 kapnic.“

(Izroči se finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Landeshauptmann - Stellvertreter
Freiherr v. Sichtenberg:

Wir kommen jetzt zu Punkt:

3. Ustno poročilo finančnega odseka o računskem sklepu gledališkega zaklada za leto 1897. in o proračunu za leto 1899. (k prilogi 10.)

ter o prošnjah slovenskega dramatičnega društva v Ljubljani za podporo, in pa nemškega gledališkega društva za podporo.

3. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses über den Rechnungsabschluss des Theaterfondes für das Jahr 1897 und den Vorschlag für das Jahr 1899 (zur Beilage 10) und über die Petition des slovenischen dramatischen Vereines in Vaidach um Subvention und des deutschen Theatervereines um Subvention.

Poročevalec Hribar:

Visoka zbornica! Računski sklep gledališkega zaklada za leto 1897. izkazuje nekoliko več prihodkov, pa tudi precej večjo svoto izdatkov, kakor je bilo proračunjeno. Glede prihodkov je omeniti, da je najmovina bila večja zaradi tega, ker se je poslopje stare redute prodalo kasneje, kakor se je pri proračunavanju bilo mislilo. Mislilo se je namreč, da se bo redutno poslopje prodalo takoj v začetku leta in zato se ni v proračun postavila pri tej točki nobena svota; prodalo se je pa v resnici šele dne 1. maja 1897. Iz tistega vzroka pa je potem bil dohodek manjši pri obrestih, kajti računilo se je, da se bo kupnina za staro redutno poslopje takoj začetkom leta obrestonosno naložila; naložiti pa se je mogla šele kasneje, tako, da je bil pri obrestih dohodek manjši za 88 gld. 01 kr.

Pri najmovinah za lože se je bilo postavilo v proračun 10.500 gld., prejelo se je pa 467 gld. 50 kr. manj in sicer zato, ker se za lože — zlasti za slovenske gledališke predstave — ne kaže več tisto zanimanje, kakor takrat, ko je novo gledališče bilo sezidano in je vsakdo želel osigurati si ložo. Za nemške predstave se je za lože prejelo 6560 gld., za slovenske pa 3472 gld. 50 kr., torej vsega skupaj, kakor sem prej omenil, manj za 467 gld. 50 kr.

Neka posebna rubrika med dohodki je odškodnina za izredno porabo gledališča. Pri tej točki se ni ničesar proračunavalo, ker se ni moglo vedeti, ali se bo gledališče izven sezone kaj rabilo ali ne. Slučaj pa je nanesel, da je prišel v Ljubljano prireditelj pasijskih iger in ta in pa prireditelj neke nemške operne predstave morala sta plačati za porabo gledališča 400 gld. Končno je bilo raznih prihodkov za 31 gld. 57 kr. več zaradi tega, ker je mestna občina Ljubljanska povrnila jeden del zavarovalnine in pristojbinskega ekvivalenta od starega redutnega poslopja.

Vsi dohodki so torej bili večji za 277 gld. 23 kr.

Redni troški pa so bili večji za 780 gld. 97 kr. Posamezna poglavja se razdeljujejo tako-le:

Pri mezdah se je prihranilo 10 gld., ker se sedanjemu gledališkemu nadzorniku plačuje za 5 gld. manjša mesečna nagrada, kakor prejšnjemu in je sedanji nadzornik potegnil nagrado za dva meseca.

Za vzdrževanje poslopij se je izdalo za 686 gld. 34 kr. več, ker se je leta 1897. plačalo nekoliko za poprave vsled potresa.

Za davke in priklade pa se je 381 gld. 79¹/₂ kr. več izdalo zaradi tega, ker je redutno poslopje bilo ostalo jeden del leta last dežele. Pri prihodkih sem povedal, da so bili pri najmovinah večji, ker je redutno poslopje ostalo dalje časa last dežele, kakor se je bilo mislilo; ravnotako pa so bili troški za davke večji, ker jih je morala plačevati dežela in ne mesto.

Za zavarovanje proti ognju se je 356 gld. 58 kr. manj izdalo vsled neke pomote, katero je bilo prejšnje leto naredilo deželno knjigovodstvo, ko je proračunilo namesto 2096 gld. za ekvivalent, ki prihaja na leto 1896., znesek 2326 gld. 82 kr. Razloček se je torej prihranil leta 1897.

Inventarja za oder se je manj kupilo, kakor se je bilo mislilo, tako da se je pri tej točki prihranilo 211 gld. 47 kr., dočim se je pri raznih troških, kakor je razvidno iz pojasnila ad VII., več izdalo 290 gld. 88¹/₂ kr.

Glede izrednih troškov mi je samo toliko pripomniti, da so bili troški za kurjavo večji za 15 gld. 64 kr. in pa da se je leta 1897. morala plačati zavarovalnina za gledališče za dobo od 1. oktobra 1897 do 1. oktobra 1898 v znesku 12.218 gld. 10 kr. in da je ta znesek predplačiloma izplačal deželni zaklad proti temu, da se mu v prihodnjih 5 letih vsako leto povrne po 2444 gld., kateri znesek je, kakor se bodo gospodje kasneje prepričali, tudi postavljen v proračun gledališkega zaklada za leto 1899.

Po teh kratkih opomnjah mi ne preostaje nič drugega, kakor da v imenu finančnega odseka predlagam:

„Deželni zbor skleni:

1.) Računski sklep gledališkega zaklada za leto 1897. s skupnimi dohodki	58.518 gld. 86 ¹ / ₂ kr.
in skupnimi izdatki	71.235 „ 34 ¹ / ₂ „
todaj z nedostatom	12.716 gld. 48 kr.

se odobri.“

**Landeshauptmann - Stellvertreter
Freiherr v. Lichtenberg:**

Wünscht einer der Herren das Wort zu dem Antrage des Finanzausschusses?

(Niče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Wenn nicht, so bitte ich die Herren, welche mit dem Antrage einverstanden sind, sitzen zu bleiben.

(Obvelja. — Angenommen.)

Der Antrag ist angenommen.

Poročevalec Hribar:

Pri razkazu skupne imovine gledališkega zaklada koncem leta 1897. imam pripomniti, da sta tu iz aktiv in pasiv izginila dva zneska, namreč izmed aktiv vrednost redutnih hiš v znesku 19.400 gl. in pa izmed pasiv znesek 19.950 gld. kot vrednost dveh dolžnih pisem Kranjskih stanov. To se je torej

izbrisalo. Nasproti pa je prirastlo imovini 27.500 gld. za prodano redutno poslopje, katera svota se je naložila v hranilnici, in če se v poštev vzamejo aktivni in pasivni zastanki, ki se nahajajo v računskem zaključku za leto 1897., razvidno je, da vsa aktiva iznašajo 342.347 gld. 64 ¹/₂ kr., pasiva pa 195.832 gl. 31 kr. in da je končne čiste imovine ostalo 146.515 gl. 33 ¹/₂ kr., ter da se je ta imovina nasproti letu 1896. pomnožila za 15.489 gld. 74 kr., in jaz predlagam v imenu finančnega odseka, da izvoli visoka zbornica skleniti:

„2. Razkaz skupne imovine koncem 1897
z aktivni 342.347 gld. 64 ¹/₂ kr.
z pasivi 195.832 „ 31 „
tedaj z imovino 146.515 gld. 33 ¹/₂ kr.
se na znanje vzame.“

Landeshauptmann - Stellvertreter Freiherr v. Siedtenberg:

Wünscht einer der Herren das Wort zu dem Antrage?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Wenn nicht, so bitte ich die Herren, welche mit dem Antrage einverstanden sind, sitzen zu bleiben.

(Obvelja. — Angenommen.)

Der Antrag ist angenommen.

Poročevalec Hribar:

Glede proračuna gledališkega zaklada za l. 1899. je omeniti, da se skoraj v vseh postavkih strinja s proračunom za l. 1898, in da se le semterje nahajajo kake izpremembe, na katere si bom dovolil na kratko opozarjati.

Pri I. poglavju troškov se proračunava 30 gld. manj zaradi tega, ker, kakor sem že pri računskem sklepu gledališkega zaklada za 1897 omenil, sedanji nadzornik dobiva za 5 gld. manj nagrade na mesec, kakor prejšnji in zato se bo pri 6 mesecih prihranilo 30 gld.

Skupna potrebščina pri poglavju I. se torej predlaga v znesku 1590 gld. Prosim, da se ta svota odobri.

(Obvelja. — Angenommen.)

Pri II. poglavju se ravnotako kakor leta 1898. predlaga potrebščina v znesku 735 gld.

(Obvelja. — Angenommen.)

Pri III. poglavju se predlaga kot potrebščina znesek 87 gld., torej za 1 gld. več kakor v l. 1898.

(Obvelja. — Angenommen.)

Pri IV. poglavju se predlaga znesek 2444 gld. za zavarovalnino. Kakor sem prej omenil, je to tangent, ki prihaja na leto 1899. od onega zneska, katerega si je bil gledališki zaklad izposodil od deželne zaklada.

(Obvelja. — Angenommen.)

Pri V. poglavju se ravnotako kakor v l. 1898. predlaga kot potrebščina znesek 660 gld.

(Obvelja. — Angenommen.)

Pri VI. poglavju, kjer se za amortizovanje in obrestovanje posojila predlaga znesek 5400 gld., se ne more ničesar izpremeniti, ker je svota 5400 gld. postavljena v proračunu kot letna anuviteta in predlagam, da se odobri.

(Obvelja. — Angenommen.)

Pri VII. poglavju je nekoliko izprememb. Prva se tiče troškov za koleke, inserate, izpraznjevanje grebeničnih jam, napolnjevanje vodnih kadi itd., kjer se namestu 40 gld. kakor lansko leto, letos proračunava 100 gld., torej 60 gld. več, in končno se pri kurjavi v gledališču, kjer se je l. 1897. za l. 1898. proračunilo samo 500 gld., izdalo pa v tem letu 516 gld. letos proračunava 600 gld. zaradi tega, da gledališče ne bo prišlo v zadrego, ako bi nastopila strožja zima. Ako bo zima mila, se bo nekaj od tega zneska seveda prihranilo. Potemtakem se pri tem poglavju nasproti letu 1898. poviša potrebščina za 160 gld. Predlagam, da se odobri potrebščina in sicer redna v znesku 240 gld., izredna v znesku 840 gld.

(Obvelja. — Angenommen.)

Povzemajoč vso potrebščino pri posameznih poglavjih, znašala bo skupna potrebščina v ordinariju 11.156 gld., v ekstraordinariju pa 600 gld., torej skupaj 11.756 gld.

Sedaj prehajam k pokritju. Tu se proračunavajo samo 4% obresti, katere bo dobival gledališki zaklad od svote 27.500 gld., ki se je kot skupilo za prodano redutno poslopje naložila v hranilnici, in sicer bodo te obresti iznašale 1100 gld.; dalje pa še najmovina za lože in sicer samo na 10.200 gld. namesto na 10.500 gld., kakor lansko leto, to pa na podlagi izkušnje prejšnjega leta, ker se je za lože manj prejelo, kakor se je bilo pričakovalo.

Skupno pokritje torej iznaša v ordinariju 11.300 gld. in predlagam, da se to pokritje sprejme.

(Obvelja. — Angenommen.)

Potemtakem je primanjkljaja v ekstraordinariju 600 gld., presežka pa v ordinariju 144 gld. in čistega primanjkljaja 456 gld., in jaz predlagam v imenu finančnega odseka, visoki deželni zbor skleni:

„Proračun gledališkega zaklada za leto 1899. s potrebščinami: rednimi	11.156 gld. — kr.
z izrednimi	600 „ — „
vkup torej	11.756 gld. — kr.
in rednim pokritjem	11.300 „ — „
tedaj s prebitkom v ordinariju	144 gld. — kr.
in nedostatom v ekstraordinariju	600 „ — „
in potemtakem s čistim nedostatom	456 „ — „

ki naj se pokrije iz deželne zaklada, se odobri.“

Landeshauptmann - Stellvertreter Freiherr v. Siedtenberg:

Wünscht jemand der Herren das Wort in der Generaldebatte?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Wenn nicht, so nehme ich an, daß wir zur Specialdebatte übergehen können.

Poročevalec Hribar:

Ob enem mi je s to točko v zvezi poročati o dveh prošnjah, ki so došle deželnemu zboru, in sicer o prošnji slovenskega dramatičnega društva in o prošnji društva „Laibacher Theaterverein“ za podporo za leto 1899. O obeh teh prošnjah ne bom obširneje govoril, ker se obe gibljeta v tistem okviru, kakor prejšnja leta, in ker se od jednega in drugega imenovanih društev navajajo skoraj ravno tisti razlogi, s katerimi se utemeljuje prošnja, kakor so se v preteklih letih navajali v enakih prošnjah. Samo toliko je izjembe, da letos slovensko dramatično društvo prosi za povišanje dosedanje podpore letnih 6000 gld. in sicer z ozirom na to, ker je v teku let naraslo precej dolgov, katere je sedaj treba odplačati, in pa, da društvo „Laibacher Theaterverein“ prosi, da bi se mu običajna podpora 6000 gld. ne dovolila samo za jedno leto, kakor je bilo to dosedaj navada, temveč, da bi mu deželni zbor dovolil to podporo za vso svojo legislaturno dobo, namreč kar za tri leta vkup. Finančni odsek, posvetovavši se o teh dveh prošnjah, je sklenil visoki zbornici predlagati, da ostane gledé podpore obema gledališkima podjetništvoma pri tem, ko doslej, namreč da se dovoli podpora samo za jedno leto in da se gledé visokosti te podpore vzame tista svota, kakor prejšnja leta, ter dovoli torej vsakemu gledališkemu podjetništvu podpora 6000 gld., katera naj se izplača iz deželnega zaklada.

Predlagam torej v imenu finančnega odseka:

„Visoki deželni zbor skleni:

Slovenskemu dramatičnemu društvu v Ljubljani dovoljuje se za leto 1899. iz deželnega zaklada podpora 6000 gld.

Društvu „Laibacher Theaterverein“ dovoljuje se za leto 1899. iz deželnega zaklada podpora 6000 gld.“

**Landeshauptmann - Stellvertreter
Freiherr v. Liechtenberg:**

Zu diesem Punkte hat sich Herr Director Povše zum Worte gemeldet.

Poslanec Povše:

Visoka zbornica! Po nasvetu finančnega odseka ravna se za precejšnja zneska, ki naj se dovolita kot podpori podjetništvoma slovenskih in nemških predstav in želeli bi bilo, da bi se, predno se stori končni sklep, slovenski poslanci skupno posvetovali o teh dveh postavkah. Zato v imenu svojem in tovarišev somišljenikov predlagam, da se razprava o teh dveh prošnjah za danes spravi z dnevnega reda in reši stvar ali tako, kakor se je rešila v lanskem zasedanju, namreč pri razpravi o proračunu deželnega zaklada, ali pa da se razpravlja v eni prihodnjih sej.

**Landeshauptmann - Stellvertreter
Freiherr v. Liechtenberg:**

Da das ein selbständiger Antrag ist, muß ich die Unterstützungsfrage stellen. Ich ersuche die Herren, welche den Antrag unterstützen, sich zu erheben.

(Se podpre. — Wird unterstützt.)

Er ist genügend unterstützt
Wünscht noch jemand der Herren das Wort?
(Niče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)
Wenn nicht, so hat der Herr Berichterstatter das Wort.

Poročevalec Hribar:

Izreči se moram proti temu predlogu in sicer prvič zaradi tega, ker letos deželni zbor ne zboruje tako, kakor prejšnja leta, v začetku leta, ko je za obe podjetništvima gledaliških predstav vedno bilo časa dovolj, da se za bodočo sezono s potrebnim preskrbita. Lani smo zborovali že meseca januarija in tako je bilo lahko odložiti stvar, da je prišla v razpravo šele zajedno s proračunom deželnega zaklada. Sedaj pa smo že proti koncu meseca marca in, dasiravno sneži zunaj, smo vendar že tako daleč v letni dobi, da ne moremo govoriti o zimi, marveč kaže koledar tisti čas leta, ko obe gledališki podjetništvima prenehata s predstavama, ker, kakor znano, spomladi občinstvo ne zahaja več rado v gledališče. Obema podjetništvoma je torej do tega, da se kar najhitreje reši vprašanje glede deželne podpore, da se moreta pravočasno preskrbeti za bodočo sezono. Slovensko dramatično društvo mora zaradi tega že sedaj vedeti, ali dobi podporo ali ne, ker mora angažovati osobje. Angažovati pa mora osobje čez poletje, ker ga je potem še treba poslati na daljše izobraževanje na Dunaj in v Prago, dočim bi dramatično društvo tega ne moglo storiti, če ne ve, ali mu je podpora za naprej zagotovljena ali ne. Za nemški „Laibacher Theaterverein“ je pa še važno, da izve, ali dobi podporo ali ne, zaradi tega, ker si mora sedaj, ko se končava sezona, poiskati za bodočo sezono novega gledališkega ravnatelja ter ž njim skleniti pogodbo. Sedanji ravnatelj namreč, kakor povdarja „Theaterverein“ v svoji prošnji, ne mara skleniti nove pogodbe, dokler ne ve, ali mu je tudi za bodočo sezono zagotovljena podpora 6000 gld. ali ne. Ako torej ne dobi pravočasno zagotovila, da se mu bo tudi letos izplačala ta podpora, bi odšel drugam in „Theaterverein“ bi bil v zadregi, kje dobiti za prihodnjo gledališko sezono sposobnega ravnatelja.

Vse to je napotilo finančni odsek, da uvažujoč koristi jednega in drugega gledališkega podjetništva in uvažujoč, da smo že tako daleč v letni dobi, predlagam, da se takoj danes sklepa o podporah obema podjetništvoma.

Nasvetovalo se je skupno posvetovanje obeh klubov narodnih strank. Ne vem, kaj si gospod poslanec Povše obeta od takega skupnega posvetovanja. Jaz si ničesar ne obetam od njega, kajti izkušnja ravno pred sedanjim zasedanjem deželnega zbora nas je poučila, da je tako skupno posvetovanje brez vsakega pomena. Predno so se odprla vrata te dvorane, čutil sem namreč kot načelnik kluba narodnih poslancev potrebo, da skličem skupni odbor, ki je določen v pravnih pogojih, kateri so se lani bili sprejeli od obeh narodnih klubov in ki — ker so se objavili po časnikih — niso nikaka skrivnost. Prvo to posvetovanje je ostalo brezuspešno, pač pa so se vsi člani odborovi zjediniili, da naj se skličeta

oba kluba v skupno posvetovanje. To se je zgodilo. Mislil sem, da se snidemo kot bratje Slovenci, kot tovariši poslanci, toda motil sem se. Tovariši od katoliško-narodne stranke so prišli k skupnemu posvetovanju s takoiimenovano „gebundene Marschroute“, predpisalo se jim je namreč že naprej, da morajo glasovati proti vsemu, kar bomo mi predlagali, in provokoval se je v tem smislu klubov sklep. Kjer se tako ravna, je že naprej jasno, da mora vsako skupno posvetovanje, pri katerem bi morali govoriti razlogi in bi razlogi morali pridobivati prepričanje, ostati brezuspešno. Dokler boste gospodje tovariši prihajali med nas z vezanimi rokami, dokler se boste morali ravnati po sklepih, ki so vam diktovani od oseb, ki stoje izven poslanskih krogov, tako dolgo je absolutno nemogoče misliti, da pridemo do kacega sporazumljenja, zlasti ako pridete v skupni klub z nalogom, da morate glasovati proti vsemu, kar bodo tovariši iz drugega kluba nasvetovali.

Jaz si torej, kakor rečeno, od takega skupnega posvetovanja ničesar ne obetam in zaradi tega predlagam, da se stvar že danes obravnava.

Landeshauptmann - Stellvertreter Freiherr v. Liechtenberg:

Ich werde zuerst den Antrag des Herrn Abgeordneten Povše als den weitergehenden Vertagungsantrag zur Abstimmung bringen und dann den Antrag des Finanzausschusses.

Ich bitte jene Herren, welche mit dem Antrage des Herrn Abgeordneten Povše einverstanden sind, sich zu erheben.

(Se odkloni. — Wird abgelehnt.)

Es ist die Minorität.

Wünscht jemand der Herren das Wort zu dem Antrage des Finanzausschusses?

Der Herr Abgeordnete Kalan hat das Wort.

Poslanec Kalan:

Visoka zbornica! Gospod poslanec Povše je ponovil naš predlog, katerega je naša stranka v finančnem odseku stavila, da naj bi se zaradi možnosti skupnega posvetovanja točka o podpori slovenskemu dramatičnemu društvu in društvu „Laibacher Theaterverein“ za danes odložila z dnevnega reda in sicer zato, kakor smo mi nameravali, da bi se poslanci obeh narodnih klubov skupno posvetovali, ali je v današnjih razmerah mogoče in potrebno, slovenskemu dramatičnemu društvu, katero prosi za povišanje dosedanje podpore, to podporo zvišati in ali obstoje nasprotno še tisti razlogi, ki so Narodno stranko vodili že več let, in vsled katerih smo tudi mi lani molčali, ko je šlo za to, da se je nemškemu gledališkemu podjetju dovolila enaka podpora, kakor jo je dobilo slovensko dramatično društvo.

Gledé podpore slovenskemu dramatičnemu društvu takoj izjavljam, da bomo jaz in, kakor mislim, tudi drugi somišljeniki radi glasovali za predlagano podporo 6000 gld. in sicer to tembolj, ker se enaka

svota nasvetuje tudi kot podpora za nemško gledališko podjetje. Ponavljal bi se, ako bi hotel povdarjati, da pač razmere pri slovenskem dramatičnem društvu niso v nobeni primeri z onimi, ki obstoje pri nemškem društvu „Laibacher Theaterverein“. Na katero koli stran se postavim, in zlasti če se postavim na finančno stran, moram reči, da je „Laibacher Theaterverein“ v veliko ugodnejšem položaju, kakor slovensko dramatično društvo in sicer zato, ker ima vse igre že prirejene, med tem ko se morajo igre za slovenske gledališke predstave mnogokrat šele prevajati. Že zato gre torej dramatičnemu zavodu večja podpora, ker ima veliko več troškov, kakor nemško gledališko podjetje, dalje pa tudi zato, ker je nemški „Laibacher Theaterverein“ v veliko bolj srečnem položaju gledé na to, da ima bogato teto na svojej strani, kranjsko hranilnico, ki ga bogato podpira, kakršne tete slovensko dramatično društvo žalibog nima. Pa ne le, da „Laibacher Theaterverein“ more ugodno izhajati, se tudi od leta do leta bolj govori, da ima to društvo celo namen, postaviti si lastno zgradbo za svoje gledališče. Zavod, kateremu se slabo godi, bo zadovoljen, da je tako skrbno shranjen v deželnem gledališču in — če se mu res tako slabo godi — gotovo ne bo mislil na to, da bi si brez dejanske potrebe gradil lastno gledališče. Iz tega ozira torej mislim, da so finančne razmere društva „Laibacher Theaterverein“ ugodne in da podpora, ki se daje slovenskemu dramatičnemu društvu, ni v nobeni primeri s podporo, ki se daje društvu „Laibacher Theaterverein“. Na vsak način torej moram že iz tega uzroka, ako od vsega drugega abstrahiram, reči, da mora vsakdo, ki stvar stvarno in objektivno presoja, dosledno priti do logičnega zaključka, da mora, ako naj se že obema društvoma nakloni podpora, ta podpora za nemško društvo „Laibacher Theaterverein“ biti veliko manjša, nego ona, ki naj se da slovenskemu dramatičnemu društvu.

Toda še neka okolnost je, ki bi zlasti slovenskim poslancem letos morala dati pomisliti, ali naj bi še zavzemali nasproti nemškemu gledališču ono stališče, kakor so ga zavzemali dosedaj. Vsakdo bi si namreč mislil, da si je vodstvo nemškega gledališča vedno v svesti, da dobiva izdatno deželno podporo in da se bo torej tudi oziralo na to dobrohotnost in oziralo zlasti na to, da se v deželi, v kateri ni skoraj nič Nemcev in sami Slovenci, opusti vsaka prilika, pri kateri bi se dalo opravičeno očitati, da so se v nemškem gledališču žalila čutila ogromne večine slovenskega prebivalstva v deželi. Da temu ni tako, o tem nas je v pretekli sezoni nemško gledališče žalibog prepričalo, vsaj kakor sklepam iz poročil javnih listov. Pred saboj imam številko „Slovenskega Naroda“ z dné 7. decembra lanskega leta in tam berem nastopno, kar z dovoljenjem gospoda namestnika deželnega glavarja preberem (bere: — liešt:) „Žaljiva predstava je bila nemška jubilejska predstava v deželnem gledališču. Vsak pameten človek bi menil, da mora pri tacihih prilikah izključeno biti vse, kar opominja na nesrečno politiko, ali na politična nasprotstva, kojih je pri nas v deželi obilo. Naravnost izključen pa bi bil moral biti vsak pane-

girik na Nemštvo; ker to pri nas danes že vsak tepeč ve, da Avstrija ni več nemška država, in da nikdar več taka ne bode!

Ali vzlic temu izbralo je vodstvo po deželi subvencioniranega nemškega gledališča neko ob- skurno dramatično delo barona Bergerja, v katerem je skoraj vsaka druga beseda „deutsch“, „deutsch“ in zopet „deutsch“. Celi večer je kar grmelo o „deutsche Kraft“, ki je uničila slovansko silo, in Rudolf Habs- burški se je rotil in rotil, da naj skrbi, da ostanejo nje- govi potomci „deutsche Fürsten“, „deutsche Pflüger“ in tako dalje. Vmes pa so švigali „Heil“-klici otročaje iz parterja, in nemški nacionalni duh je ležal nad odlično družbo, ki se je zbrala ta večer v deželnem gledališču. Prav nič bi se ne bili čudili, če bi bil ta večer zasedel deželne vlade ložo gospod Schönerer, kar se je igralo, bilo bi brez dvojbe do- padalo Rosenavškemu grajščaku! Nam pa stvar ni dopadla, in imela bode prej kot ne svoje posledice. Čudimo se samo cenzorju pri c. kr. deželni vladi: slovensko igro desetkrat prebere prej, ko jo iz rok dá. Tukaj, ko smo slavili svojega avstrijskega vla- darja, se je pa dopustila igra, ki je morala žaliti vsacega Slovenca, prav tako, kakor bi bila Ljubljana trdo nemško gnezdo.“

Te besede, gospoda moja, so gotovo bile opravičene, ker na to ni bilo nobenega ugovora od nobene strani in ne popravka od nobenega, tudi ne od vod- stva „Theatervereina“, in ravno to je bilo uzrok, zaradi katerega sem jaz po seji finančnega odseka gospoda poročevalca opozoril, da bi bilo morebiti dobro, ako se glede vprašanja podpore skupno do- govorimo in sicer za to, ker sem mislil, da je za gospode od Narodne stranke, ki so pri sklepanju sprave rekli, da so jim glede podpore nemškemu „Theatervereinu“ roke vezane, vsled česar smo mi pustili, da se je v pravne pogoje sprejela točka, da imata slovenski stranki glede tega vprašanja prosto glasovanje, morebiti tisti razlog, ki jih poprej vezal, sedaj minul, ko so se iz omenjene gledališke igre prepričali, kakšen duh se razširja pri predstavah nemškega gledališča in kako se nemštvo v Ljubljani zabava v gledališču ob troških čutil slovenskega prebivalstva. To, mislil sem, bo morebiti razlog, ki odveže gospode od Narodne stranke od tiste dolžnosti, ki so jo dosedaj imeli, in vsled tega sem mislil, da se tukaj morebiti kaj ukrene, kar je res v čast slo- venskemu narodu in sicer zato, ker takih božjih volkov menda ni na celem svetu več, kakor smo mi Slovenci, če bi vkljub takim razmeram še naprej tako bogato podpirali ono gledališče, katerega vod- stvo trpi, da se na tak način zalijo čutila ogromne večine slovenskega prebivalstva. (Burno odobravanje na levi in na galeriji. — *Stürmischer Beifall links und auf der Gallerie.*)

Z ozirom na to stavim predlog:

„Deželni zbor skleni:

Prošnja društva „Laibacher Theaterverein“ za podporo se odkloni, precej pa za slučaj, da ta naš predlog prodre, še predlagam, da se razgovor o prošnji slovenskega dramatičnega društva reasumira in da se iz svote, ki se pri nemškem gledališkem

podjetju prihrani, poviša podpora slovenskemu dra- matičnemu društvu in sicer za 3000 gld., drugih 3000 gld. pa podari v namene, s katerimi se brani slovenska gospodarska neodvisnost, torej porabi za podpore družbi sv. Cirila in Metoda, Naši straži in drugim društvom, ki so za našo narodnost ne- obhodno potrebna. (Burno odobravanje na levi in na galeriji. — *Stürmischer Beifall links und auf der Gallerie.*)

Mislím, da sem vso stvar objektivno pojasnil, in mislim, da bodo do tistega sklepa, kakor jaz, prišli tudi drugi slovenski poslanci, če hočejo vpra- šanje brez predsodkov premisliti. (Klici na levi — *Rufe links: Dobro, dobro!* — Poslanec dr. Tavčar: — *Abgeordneter Dr. Tavčar: „Dajmo tistih 6000 gld. za škofove zavode!“*)

Landeshauptmann - Stellvertreter Freiherr v. Liechtenberg:

Es wird ein Abänderungsantrag gestellt.

Ich bitte jene Herren, welche diesen Abänderungs- antrag nach § 19 der Geschäftsordnung unterstützen, sich zu erheben.

(Se podpre. — *Wird unterstützt.*)

Er ist genügend unterstützt.

Wünscht noch jemand der Herren das Wort?

(Nihče se ne oglasi. — *Niemand meldet sich.*)

Somit hat der Herr Berichterstatter das Wort.

Poročevalec Hribar:

Častiti gospod predgovornik je danes nekako skrben postal za slovensko dramatično društvo. Pri- povedoval nam je, da je slovensko dramatično društvo vredno in potrebno višje podpore, kakor nemško društvo „Laibacher Theaterverein“, povedal nam pa s tem ni nič novega, kajti mi sami to vsi tudi ču- timo in vemo. Nekaj pa je pri njegovem govorjenju vendar bilo interesantnega, to namreč, da je bilo iz govora posneti, da se je gospod predgovornik iz krutega volka nasproti slovenskemu dramatičnemu društvu izpremenil v pohlevno, krotko jagnje. Spo- minjam se, kako je bilo takrat, ko se je sedanja legislaturna doba pričela. Takrat je njegova stranka, pijana od zmage pri volitvah in misleč, da ima že vso zbornico v rokah, sklenila glede podpore slo- venskemu dramatičnemu društvu predlagati take po- goje, da nam jih absolutno ni bilo mogoče sprejeti in ravno gospod poslanec kanonik Kalan je bil tisti, ki je dotične pogoje stavil. (Poslanec Kalan: — *Abgeordneter Kalan: „Kje?“*) Tukaj v visoki zbornici. Jaz sem bil poročevalec in se natančno na stvar spominjam, če se pa on ne spominja, naj vzame v roke stenografske zapisnike dotičnega leta in pre- pričaj se bo, da je to resnično. (Poslanec dr. Tavčar: — *Abgeordneter Dr. Tavčar: „Vsaj je vse jedno, ali je res ali ne, — pozobal je pač svojo besedo!“*) Vsled tega smo mi poslanci narodne stranke, ker smo hoteli slovenskemu dramatičnemu društvu na- kloniti podporo, katere je društvo vsekako bilo po- trebno, morali naprositi gospode tovariše iz častite

manjšine, da nam pridejo na pomoč. Verujte mi, da nam je bil jako težek ta korak in morda nikomur tako težak, kakor meni. Iskali bi bili pomoči najraje pri Vas krvnih bratih, ali Vi ste nam jo odrekli in tako je prišlo, da smo se morali ponižati in iskati pomoči pri manjšini in manjšina je bila tako prijazna, da nam je to pomoč obljubila, seveda s tem pogojem — kajti pogoji se stavljajo zmirom, kadar se sklepajo kompromisi — da mi od svoje strani glasujemo za to, da se jednaka podpora dovoli tudi nemškemu gledališkemu podjetništvu. Tako je torej prišlo, gospoda moja, da dobiva nemški „Theaterverein“ ravno toliko podpore, kakor slovensko dramatično društvo, dasiravno rad priznam, da je to v naši deželi popolnoma nenaravno glede na ogromno večino slovenskega prebivalstva in nenaravno zlasti tudi zaradi tega, ker mi vsi dobro čutimo in vemo, da je slovensko gledališče veliko bolj potrebno podpore, kakor pa nemško gledališče.

Pa, gospoda moja, jaz bi končno ničesar ne rekel, ako bi izprevidel, da vodijo gospoda predgovornika odkritosrčni nagibi, da je namreč v resnici postal prijatelj slovenskemu gledališču. O tem pa žalibog prepričan nisem. Prepričan bi bil jaz le tedaj, ako bi vedel, da govori iz lastne inicijative in da mu veleva srce, tako govoriti, ali pa, ako bi vedel, da tako govori zato, ker so mu tovariši njegovi to naročili; toda predno sem prišel sem na poročevalčevo mesto, videl sem tistega „svetega duha“, ki ga je bil prišel navdihovat in zato ne verujem, da bi bile njegove besede odkritosrčne. (Zivahno odobravanje v središču in na desni. — Lebhafter Beifall im Centrum und rechts.)

Gospod poslanec kanonik Kalan je pa tudi omenil neke predstave v nemškem gledališču, v katerem oziru moram žalibog njemu popolnoma pritrditi. Reči moram, da mi notica „Slovenskega Naroda“, katero je prečital, prav iz srca govori in da podpišem vsako nje besedo. Bil sem pri dotični predstavi, ki se je uprizorila ob jako neprikladnej priliki, ko se je slavila petdesetletnica vladanja presvetlega cesarja. Ta predstava — igrokaz imenoval se je „Habsburg“ — bila je pa taka, da sem takoj po njej izjavil prijatelju, da bi, ko bi bil vedel, da je ta igra taka, ne bil nakazal onih 500 gld., katere je dovolil občinski svet za jubilejsko nemško gledališko predstavo, kajti res je, da se je s to igro poniževalo Slovenstvo in Slovanstvo sploh. Uprizoritev tega igrokaza pomenja netaktnost nemškega gledališkega podjetništva, ki se nikakor ne da tajiti in katera je silno obžalovati; vendar pa iz tega še ne sledi, da bi bil dogovor, ki eksistuje med Narodno stranko in manjšino te zbornice glede podpore nemškemu gledališkemu podjetništvu, prišel ob veljavo. Če se gospod kanonik Kalan še drži sprave, ki se je med zadnjim zasedanjem deželnega zbora lansko leto bila sklenila med obema slovenskima strankama — in jaz bi bil želel, da bi bil to naglašal, da se je drži — bo izprevidel, da stori danes jedino prav, ako se s svojo stranko absentuje od glasovanja. (Pritrjevanje v središču in na desni. — Zustimmung im Centrum und rechts.)

Pripomniti imam le še, da tudi o predlogu, da naj se dramatičnemu društvu podpora poviša, ne morem verjeti, da prihaja gospodu poslancu kanoniku Kalanu od srca. To je marveč le politični manever, češ, da bi se s tem pokazalo, kako skrbi njegova stranka za slovensko gledališče. (Poslanec Kalan: — Abgeordneter Kalan: „Le poskusite, ali govorim iz srca! Odklonite podporo nemškemu gledališču in boste videli, da bom glasoval, da se slovenskemu gledališču da 3000 gld. več!“) Ne zameriti, gospod kanonik Kalan, ne slišim na levo uho in zato ne vem, kaj ste povedali. (Poslanec dr. Tavčar: — Abgeordneter Dr. Tavčar: „Malo besedico je snedel!“) sicer bi Vam odgovoril. Končno je stvar jasna, jasna za vsacega razsodnega poslanca, za vsacega razsodnega poslušalca in za vsacega razsodnega politika in zaradi tega mislim, da mi ni potreba več o njej govoriti. Le jedno še obžalujem, da pri tej debati vidim navzočega v tej visokej zbornici presvetlega gospoda knezoškofa (Poslanec dr. Schaffer: — Abgeordneter Dr. Schaffer: „Sehr richtig!“) in silno obžalujem, da je celo njega pridobila stranka za to, da je prišel k tej razpravi v zbornico. (Odobrovanje na desni in v središču; nasprotovanje na levi in hrupno ugovarjanje na galeriji. — Beifall rechts und im Centrum; Widerspruch links und lärmende Einsprüche auf der Gallerie.)

Landeshauptmann - Stellvertreter Freiherr v. Liechtenberg:

Ich werde jetzt zuerst den Antrag des Canonicus Kalan zur Abstimmung bringen und dann den des Finanzausschusses.

Ich bitte jene Herren, welche mit dem Antrage des Herrn Abgeordneten Kalan einverstanden sind, sich zu erheben.

(Se odkloni. — Wird abgelehnt.)

Es ist die Minorität.

Jetzt kommt der Antrag des Finanzausschusses zur Abstimmung.

Ich bitte jene Herren, welche mit diesem Antrage einverstanden sind, sich zu erheben.

(Obvelja. — Angenommen.)

Er ist angenommen.

(Medklici na galeriji. — Zwischenrufe auf der Gallerie.)

Se. Excellenz, der Herr Landespräsident hat sich zu einer thatsächlichen Berichtigung zum Worte gemeldet.

(Ropot na galeriji. — Lärm auf der Gallerie.)

H. k. Landespräsident Excellenz Freiherr v. Hein:

Ich bitte, die Gallerie

Poslanec dr. Tavčar:

Prosim, naj se galerija ne oglaš. Taki nezreli mladeniči nas bodo terorizirali!

Landeshauptmann - Stellvertreter Freiherr v. Liechtenberg:

Ich bitte, auf der Gallerie ruhig zu sein.

K. k. Landespräsident Excellenz Freiherr v. Hein:

Ich habe mich zu einer thatsächlichen Nichtigstellung zum Worte gemeldet, erstens, weil von zwei Seiten erwähnt wurde, daß durch die Aufführung des Stückes „Habsburg“ die slovenische Nation und die Slaven in Oesterreich überhaupt erniedrigt worden seien, und zweitens, weil erwähnt wurde, daß durch dasselbe Stück ein antipatriotischer Geist in dem Theater großgezogen wurde.

Wer das Stück kennt, der weiß, daß es historische Thatsachen darstellt und durch Vorführung von historischen Thatsachen, die sich nicht aus der Welt schaffen und nicht leugnen lassen, kann ein Volk nicht beleidigt und nicht erniedrigt werden, am allerwenigsten durch die Vorführung jener Thatsache, die zur Folge hatte, daß auch die slavischen Völker unter dem glorreichen Scepter des Hauses Habsburg in der österreichischen Monarchie vereinigt wurden. Durch Vorführung einer solchen Thatsache kann kein Volk in Oesterreich herabgesetzt werden. (Poslanec dr. Tavčar: — Abgeordneter Dr. Tavčar: „Das ist nicht ganz richtig!“)

Ich erkläre weiters, daß ein antiösterreichischer Geist durch dieses Stück gewiß nicht in das Theater eingeführt wurde. Denn wer das Stück kennt — und ich muß annehmen, daß, wer darüber sprechen will, sich doch der Mühe hätte unterziehen sollen, das Stück zu lesen oder der Vorstellung bis zu Ende anzuwohnen — wird mir zugestehen, daß gerade in diesem Stücke der österreichische Staatsgedanke verherrlicht werden soll und daß in der markantesten Scene des Stückes nichts anderes zum Ausdruck kommen soll, als wie der veröhnliche Geist, der unter den Völkern Oesterreichs herrschen soll, der veröhnliche Geist, von dem die Völker Oesterreichs erfüllt werden sollen, jener Geist, der dem Träger der Krone selbst eigen ist.

Denn die Hauptscene im Stücke ist gewiß diejenige, in welcher der Jäger in Würzberg an das Jubiläum, welches wir im Vorjahre feierten, anknüpfend, den Gedanken zum Ausdruck bringt, daß, wenn in jedem Volksstamme nur zwölf, nur eine Hand voll Leute wären, die diesen veröhnlichen Geist innehätten, die Völker Oesterreichs glücklich und zufrieden sein müßten.

Ich berichtige daher thatsächlich, daß durch dieses Stück der Veröhnungsgedanke verherrlicht werden soll, der österreichische Staatsgedanke, nicht aber ist dasselbe geeignet eine Nation herabzusetzen oder einen antiösterreichischen Geist irgendwie großzuziehen. Im Gegentheile, das Stück hat die Tendenz, diesen Geist zu bekämpfen.

Ich habe mich zu dieser thatsächlichen Berichtigung veranlaßt gesehen, weil es Aufgabe der Censur ist, die Aufführung von Stücken hintanzuhalten, durch welche eine der Nationalitäten irgendwie gekränkt werden könnte, und insbesondere von Stücken, durch welche ein antipatriotischer Geist in die Bevölkerung hineingetragen oder dort großgezogen wird.

**Landeshauptmann - Stellvertreter
Freiherr v. Liechtenberg:**

Zur thatsächlichen Berichtigung hat sich noch Se. fürstbischöfliche Gnaden gemeldet.

Virilist knezoškof dr. Jeglič:

Prav hvaležen sem gospodu poročevalcu, da me je prisilil, povedati razloge, zakaj sem se hotel udeležiti današnje seje. Prosim torej, da smem te razloge na kratko utemeljiti, potem pa dotično izjavo učiniti. Najprej bi si dovolil napraviti neko občno opazko, potem pa bom prešel na gledališče in na izjavo, ki me je sem pripeljala.

Gotovo je dramatična umetnost vsakemu narodu potrebna, vsaj razvija v narodu neko posebno vrsto duševnih sil, neko stran celokupnega duševnega življenja. Za to je za vzgajanje naroda prekoristna. Tesno spojene z dramatično umetnostjo so gledališke predstave; ali so pa te z njo v tako bistveni zvezi, da bi brez njih dramatična umetnost ne mogla uspevati, o tem si ne upam točno soditi. Ravno zato pa, ker je dramatična umetnost narodu v korist in spada med točke, ki so važne za razvitek naroda, je prav, da narod prispeva, naj se dramatična umetnost razvije. To pa moremo dopuščati samo pod enim pogojem, in to sem hotel povedati, namreč pod tem pogojem, da se dramatična umetnost razvija na tak način, da se nikjer ne kršijo zapovedi Božje, ki niso družega nego naravna postava, ki je vsakemu človeku, tudi nekristjanu, globoko v srce zapisana. V našem času pa se mnogobrojne predstave, kakor sem čital in tudi sam videl, sučejo ravno v onem krogu, ki je prepovedan po Božjih zapovedih, zlasti po peti, šesti in osmi. Če se jih človek udeležuje, morejo mu obujati počutnost in omamljati ono duhovno moč, ki človeka usposobljuje gledati one vzvišene resnice o zadnjem cilju človeka in človečanstva.

Prišel sem v Monakovem v neko opero. Bilo je tam vse lepo, nič ni bilo nedostojnega, ali dobil sem to prepričanje, da človek, ki se predstav čisto udeležuje, po malem izgublja smisel in razumnost za večne resnice in zadnje namene človečanstva. To sem hotel najprej omeniti, sedaj pa naj povem, zakaj sem danes prišel v sejo, ko se gre za gledališče v Ljubljani. Jaz nisem bil v gledališču, ali večkrat čitam izvestja v „Slovencu“ in „Slovenskem Narodu“ in reči moram, da sem glede na to, kar sem tam čital, moral mnoge komade obsojati iz dna srca. Bilo je marsikaj preveč nevarno že za igrance, ki so v nevarnosti, da prestopijo naravni zakon in zapovedi Božje; nevarne so pa tudi za poslušalce, zlasti mladež, da se spodbujajo čez meje naravne postave. To se mnogokrat zgodi, kakor moram posneti iz izvestij in referatov v slovenskih listih. Vprašanje je sedaj, ali je res narodu dolžnost, da podpira to, kar je grešno, kar je proti Božjim postavam? Jaz mislim, da bi smeli za gledališče, bodisi slovensko ali nemško, votirati podporo samo, ako se napravi opomba, da se dovoli podpora pod tem pogojem, ako se bode od strani vodstva strogo gledalo na to, da se v predstavah nikjer ne bo kršila naravna postava, katere se mora držati vsak človek, tudi nekristjan. Proti temu greši današnja umetnost le prepgostoma. Reči moram, da sem se naravnost zgražal, ko sem bral o Zagrebškem salonu umetnosti in mnogih ondodnih nepopisljivo

nesramnih slikah. Čujem, da nameravajo izložiti jih tudi v Ljubljani. Dotične oblasti bi prosil, da tega ne pripuste, razun pod pogojem, da se nesramne slike ne prinesejo sem.

Končno glede moje navzočnosti samo še to. Dogovoril se nisem z nikomur in kar se tiče glasovanja, ne bom glasoval ne za podporo enemu ne drugemu gledališču. Gospode vseh strank pa prosim, da pazijo na naravni zakon in zapovedi Božje in dovolijo podporo le pod pogojem, da se oboje ne bo kršilo. Počutnost, mesenost so zla, pod katerimi že tako dosti trpimo. To sem hotel povedati v osebno opravičenje. (Odobranje na levi. — Beifall links).

**Landeshauptmann-Stellvertreter
Freiherr v. Lichtenberg:**

Ich wollte Se. fürstbischöfliche Gnaden nicht früher unterbrechen. Aber seine Ausführungen sind doch bedeutend über den Rahmen einer tatsächlichen Berichtigung hinausgegangen.

(Klici na desni: — Rufe rechts: Sehr richtig!)

Es hat sich noch der Herr Berichterstatter zu einer tatsächlichen Berichtigung zum Worte gemeldet.

Poročevalec Hribar:

Pred vsem bi nasproti galeriji omenil, da me njeni medklci čisto nič niso alterovali, in sicer zaradi tega, ker sem rekel, da je meni, kakor tudi vsakemu razsodnemu poslušalcu jasno, kako sodbo si mora o stvari napraviti. Onih gospodov na galeriji, ki so čutili potrebo do demonstriranja, ne tičejo se torej moje besede glede razsodnih poslušalcev.

Kar se tiče opombe ekscelence gospoda deželnega predsednika, ne vem, koga je mislil s tem, ko je rekel, da bi bil moral do konca ostati pri predstavi, kdor hoče o njej soditi. Kar se mene tiče, moram reči, da sem igri pazno sledil in prav do zadnjega konca ostal v gledališču. Dobil sem pa tudi jaz utis, da se je z njo žalila slovenska narodnost in Slovanstvo sploh in če Njegova ekscelenc gospod baron Hein tega neče priznati, mora imeti o tej stvari čisto drugačne pojme, kakor jaz in večina Ljubljanskega prebivalstva. Ako namreč Rudolf Habsburški v slavnostni predstavi v sceni, ko prihaja na Dunaj, svetu obljubuje, da hoče „den deutschen Sinn pflegen und deutsche Tüchtigkeit heranziehen“ in ako se v igri zmirom naglašaja „deutscher Sinn“, „deutsche Kraft“, „deutsche Tüchtigkeit“, pravim jaz, da to ni predstava, ki bi bila sposobna za uprizorjenje v Ljubljani ob priliki petdesetletnice vladanja presvetlega cesarja. Avstrija — to mora vendar vsakdo pripoznati — ni več tista nemška država, kakor je bila nekdanj; vsaj je prišlo že tako daleč, da se na Ogrskem ne sme avstrijski cesar več imenovati drugače, kakor kralj ogerski. Torej je Avstrija popolnoma izgubila pomen nemške države in čutilo se bode to čedalje bolj. Kdor danes tega ne vidi in

še celo zagovarja cenzuro, ker je dopustila tako predstavo v slovenskem mestu, ta mora — to moram reči — s kurjo slepoto vdarjen biti.

Glede izjave presvetlega gospoda knezoškofa pa nimam nič drugega omeniti, kakor da mi je v mnogem iz srca govoril in da me prav veseli, da sem mu s svojim apostrofovanjem omogočil podati nam to izjavo, ker bi je drugače — zato ker je debata že bila sklenjena — sploh podati ne bil mogel.

**Landeshauptmann-Stellvertreter
Freiherr v. Lichtenberg:**

Somit ist Punkt 3 der Tagesordnung erledigt und wir kommen zu Punkt:

**4. Ustno poročilo upravnega odseka
o prošnjah, in sicer:**

- a) županstva v Kropi za uvrstitev okrajne ceste iz Podnarta v Kropo med deželne ceste;

4. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses über Petitionen, und zwar:

- a) des Gemeindeamtes in Kropf um Einreihung der Bezirksstraße von Podnart nach Kropf in die Kategorie der Landesstraßen.

Poročevalec Jelovšek:

Visoka zbornica! Županstvo v Kropi se je obrnilo do visokega deželnega zbora s prošnjo, da bi se okrajna cesta iz Podnarta v Kropo uvrstila med deželne ceste.

V tej prošnji se navaja, da se po omenjeni cesti prepelje vsako leto neštevilno stotov blaga. Vozi se po njej železo, katero izdelujejo v Kropi in Kamnigoric, dalje živež za oba imenovana kraja, in sicer mnogo vozov na leto iz Jelovce, kar cesto tako obrabi, da prouzročuje njeno vzdrževanje mnogo stroškov. Radovljiski okraj ima oskrbovati 34 $\frac{1}{2}$ km okrajnih cest, dolgot deželnih cest tega okraja pa znaša samo 2 km. Za vzdrževanje okrajnih, deželnih in dovoznih cest znaša potreščina vsega skupaj 3932 gld., kar dokazuje, da je ta cestni okraj v tem oziru dokaj obremenjen.

Uvažujoč vse te razloge, je bil upravni odsek mnenja, da naj dá deželni odbor to cesto pregledati in če bi vspeh pregleda pokazal, da je sposobna za uvrstitev med deželne ceste, v prihodnjem zasedanju stavi primerni predlog.

Predlagam torej v imenu upravnega odseka: „Prošnja županstva v Kropi se izroča deželnemu odboru, da se o njej izreče ter v prihodnjem zasedanju stavi svoj dotični predlog.“

**Landeshauptmann-Stellvertreter !
Freiherr v. Liechtenberg :]**

Wünscht einer der Herren das Wort zu dem Antrage?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)]

Wenn nicht, so bitte ich die Herren, welche mit dem Antrage einverstanden sind, sich zu erheben.

(Obvelja. — Angenommen.)

Der Antrag ist angenommen.

Wir kommen nun zu Punkt

b) posestnikov v Hinjah za zgradbo okrajne ceste iz Smuke v Hinje.

b) der Insassen von Sinnach um Herstellung der Bezirksstraße von Langenthon nach Sinnach.

Poročevalec Jelovšek :

Visoka zbornica! Osem posestnikov iz Hinj se je obrnilo do visoke zbornice s prošnjo, da naj bi se vendar jedenkrat izvršila cestna proga od Smuke do Hinj, proga od Hinj do Žvirč pa da naj bi se pričela trasirati. Cesta, za katero se potegujejo prosilci, bi bila dolga 7—8 km in ker nimajo sicer nobene druge ceste, velikanske koristi za celo faro. Pripovedujejo tudi prosilci, da okrajni cestni odbor Žuzemperški za-nje le slabo skrbi in da ravna z njimi tako, kakor mačeha s pastorko, da torej od cestnega odbora nimajo ničesar pričakovati. Napadajo nadalje gospoda poslanca dr. Žitnika, češ, da on v deželnem zboru v tej zadevi trdovratno molči.

Leta 1895. v XII. seja je priporočal gospod poslanec dr. Žitnik visoki zbornici znova, da naj deželni odbor dá za cesto od Smuke čez Hinje do Žvirč izdelati načrt in da naj, ako nima svojih tehničnih močij na razpolaganje, si poišče drugo tako tehnično moč ter dotične troške pokrije iz kredita za cestne namene.

Ta resolucija je bila sprejeta.

Leta 1897. v XII. seja dne 27. februarja je poročal pokojni poslanec Globočnik o poročilu deželnega odbora št. 50. V tej seja dotični načrt zakona ni bil sprejet, ampak je bilo deželnemu odboru naročeno, da v smislu sklepa visokega deželnega zbora z dne 8. februarja 1894 dá izdelati tehnični načrt in proračun tudi za gradnjo projektovane ceste iz Hinj do Žvirč in da v prihodnjem zasedanju poroča o cejej progji od Smuke preko Hinj do Žvirč, — in da isti z eventualnim načrtom dotičnega deželnega zakona predloži tudi izvršene obravnave z udeleženci in potrebne izjave oblastnij gledé javnih in vojaških ozirov, kakor to velevala določba § 22. dež. zakona od 28. julija 1889, št. 17 dež. zak.

Leta 1898. pa je predložilo županstvo občine Ambrus prošnjo, naj bi se pregledala tudi druga proga, namreč proga, ki bi bila izpeljana skozi vasi: Male Lašče, Ratje, Višnje in Ambrus ter potem od tod naprej po krški dolini. Ta prošnja je bila izro-

čena deželnemu odboru, da naroči deželnemu stavbnemu uradu tudi to od občine Ambrus navedeno progo preiskati ter o tem poroča v prihodnjem zasedanju.

Uvažujé, da treba v tej zadevi nekaj končnega ukreniti ter izvršiti že storjeni sklep visoke zbornice, stavi upravni odsek sledeči predlog:

„Visoki deželni zbor skleni:

Deželnemu odboru se naroča, da izvrši zanesljivo tekom letošnjega poletja sklep deželnega zbora iz XII. seja z dne 27. februarja 1897, ter da potem v prihodnjem zasedanju v tej zadevi stavi svoje določene predloge.“

**Landeshauptmann-Stellvertreter
Freiherr v. Liechtenberg :**

Dazu hat sich der Herr Abgeordnete Dr. Žitnik zum Worte gemeldet.

Poslanec dr. Žitnik :

Visoki zbor! Gospod poročevalec upravnega odseka sam je bil toliko prijazen, da je dotični odstavek prošnje gledé ceste iz Smuke do Hinj, v katerem mi prosilci očitajo, da sem o tej zadevi vedno trdovratno molčal, označil kot neresničen, ker sem se v istini dvakrat ali trikrat v visoki zbornici gledé tega vprašanja oglasil in deželni odbor z jako odločnimi besedami prosil, da že enkrat dožene in izpelje to stvar. Stvar, za katero se gre, je danes že sedmič v zbornici na vrsti. Razpravljala se je leta 1886., 1888., 1894., 1895., 1897. in 1898. in danes je zopet na dnevnem redu. Obširneje mi o tej cesti ni potreba govoriti, kajti nje potrebo in koristi naglašali so že razni govorniki, ranjki poslanec Globočnik, tovariš gospod Povše, bivši poslanec dvorni svetnik Šuklje in jaz sam sem tudi že dvakrat ali trikrat o tej stvari govoril. Cesta je naravnost nezogibno potrebna, kajti 5000 ljudij tam nima drugih cestnih zvez, kakor same kozje steze. Da je vsled tega ljudstvo nejevoljno, je umevno, kajti oni mislijo, da se mora vse zgoditi, kar kak poslanec reče, in ne pomislijo, da to večkrat ni mogoče. Naglašam pa pri tej priliki, da se nikakor ne morem strinjati s predlogom upravnega odseka, ker sem prepričan, da se bo stvar zopet vsaj za eno leto odložila. Prva črta iz Smuke do Hinj naj bi se takoj zgradila in to bi se lahko hitro zgodilo. Izjava politične oblasti in vojaške oblasti se da kmalu doseči. Bojim se pa, da se tudi to leto ne bo nič zgodilo, ker deželni odbor nima tehničnih moči, in da bo vsa zadeva postala prava morska kača. Z ozirom na to, da še nimamo izjave od politične in vojaške oblasti, ne stavim sicer nobenega predloga, prosim pa slavni deželni odbor pri tej priliki, da skrbi za to, da vsaj letos dobi izjavo politične oblasti in dožene razpravo z udeleženci ter pripravi vse potrebno, da se bo vsaj prihodnje leto mogla stvar končno izvršiti. To pripočam deželnemu odboru.

**Landeshauptmann - Stellvertreter
Freiherr v. Liechtenberg:**

Wünscht noch jemand der Herren das Wort?
(Niče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)
Sohin hat der Herr Berichtstatter das Wort.

Poročevalec Jelovšek:

Nasproti opomnjam gospoda predgovornika nimam ničesar omeniti, ampak le še jedenkrat priporočam, da se stvar od strani deželnega odbora reši, ne da bi se ta vedno izgovarjal na pomanjkanje tehničnih močij. Ako jih nima, naj si jih pa poišče.

**Landeshauptmann - Stellvertreter
Freiherr v. Liechtenberg:**

Die Herren haben den Antrag des Verwaltungsausschusses gehört. Ich ersuche jene Herren, welche damit einverstanden sind, sich zu erheben.

(Obvelja. — Angenommen.)

Er ist angenommen.

Wir kommen nun zu Punkt

**5. Ustno poročilo finančnega odseka
gledé prošnje županstva v Selcih
za dovolitev podpore v svrhu po-
prave in delne preložitve treh po-
tov v ondotnem občinskem ozemlji
(k prilogi 30.).**

**5. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses,
betreffend das Ansuchen der Gemeindevor-
stehung Selzach um Gewährung einer
Unterstützung für die Instandsetzung und
theilweise Verlegung dreier Wege im
dortigen Gemeindegebiete (zur Beilage 30.).**

Poročevalec Kalan:

Visoka zbornica! Čast mi je poročati o poročilu deželnega odbora gledé prošnje županstva v Selcih za dovolitev podpore v svrhu poprave in delne preložitve treh potov v ondotnem občinskem ozemlji.

Kakor se bodo častiti gospodje poslanci še spominjali, smo že v zadnjem zasedanju in sicer v XI. seji se pečali z isto zadevo, sklep visoke zbornice pa je bil takrat ta, da se dotična prošnja izroči deželnemu odboru v primerno rešitev in da le-ta pošlje strokovnjaka na lice mesta, da se prepriča o utemeljenosti prošnje, katero je bil takrat dobil deželni odbor.

V tem poročilu deželnega odbora najdemo stvarno in temeljito poročilo inženirja, ki je bil poslan na lice mesta. Iz tega poročila je razvidno, da se gre tu za trojno pot in sicer: 1.) za pot na ozemlji Ljuša, to je takoj ko stopimo v Selško dolino, 2.) za

pot na ozemlji Češnjica in 3.) za pot na ozemlji Bukovšica. Na ozemlji Ljuša je struga potoka višja, nego je cesta in zaradi tega je potrebno, da se ta cesta zviša, da ne bo vedno izpostavljena poplavljenju. Nektera dela so že končana in sicer z ugodnim uspehom.

Jednaka je stvar na ozemlji Češnjica. Tu bo skrbeti za to, da se ona kozja pot na Rudno in Dražgoše tako uredi, da bo mogoče po njej voziti, tembolj, ker gre po tej cesti sila veliko tudi težko obloženih vozov ter se po inženirjevem poročilu spravi iz gozdov onkraj imenovanih vasij vsako leto okoli 15.000 hlovov, razun tega vozijo po tej poti tudi s kmetijskimi in drugimi težkimi vozmi. Iz tega razloga je razvidno, kako potrebno je, da se ta stvar hitro poravna.

Jednako je tudi s tretjo točko, namreč s potjo na ozemlji Bukovšica. Tudi tu je stvar nujna in potrebna, ker treba napraviti nov most čez potok; v tem oziru je županstvo sicer že nekaj storilo, kar pa ne more držati in treba torej poprave.

Po tem poročilu priporoča deželni odbor, ko je izračunil, da bodo znašali vsi troški za popravo tega trojnega pota 13.300 gld., od katerih pa bi se dal znesek okolu 6000 gld. pokriti s tlako, dočim bi znašali troški v denarju nekaj čez 6000 gld. prav toplo, da naj bi se bistveni del troškov pokrili s tlako, ker je občina itak že zelo obremenjena z občinskimi dokladami za stvari, ki so bile nujno potrebne in se niso dale odkladati. Zidali so namreč šolo, župnišče, pokopališče itd. in zdaj jim je naloženo, da morajo v kratkem še eno ali dve šoli zidati, plačujejo pa že zdaj 42, 52 in celo 62% priklado k davkom. To poročilo deželnega odbora kaže jasno, da je ta občina v omenjeno svrhu podpore potrebna ter predlaga deželni odbor v ta namen svoto 2700 gld.

Finančni odsek se popolnoma strinja s predlogi deželnega odbora ter nasvetuje:

„Deželni zbor skleni:

Podpora določena od deželnega odbora v znesku 2700 gld. se dovoli pod pogoji, katere navaja poročilo deželnega odbora in da to svoto izplača iz cestnega kredita.“

Deželni odbor pa predlaga:

„Visoki deželni zbor izvoli za navedena dela dovoliti občini Selce, in sicer za delo

1.) v ozemlji Bukovšica	300 gld.
2.) „ „ Ljuša	500 „
3.) „ „ Češnjica	1900 „

skupaj . 2700 gld.

ter te podpore izplačati pod nastopnimi pogoji:

K 1. Projektovana dela na občinski poti v Bukovšico se morajo izvršiti 1899. leta, za kar se občini nakaže omenjeni znesek 300 gld.

K 2. Projektovana dela na občinski poti v Ljušenski dolini se razdelé na dve stavbni leti, in sicer se ima izvršiti:

a) leta 1899. obrežna utrdba ob potoku Ljuši ter potrebno zvišanje in poprava poti po dotični situaciji, za kar se bo od navedene podpore izplačalo 200 gld., in

b) leta 1900. preložitev obeh potov med hektometri 2—5 in 14—19.5 situvacije, za kar se bo nakazalo ostalih 300 gld.

K 3. Projektovana dela na občinski poti v Češenjski dolini se imajo porazdeliti na tri stavbena leta, ter je izvršiti:

a) leta 1899. poprava in dopolnitev obrežne utrdbe ob potoku Češnjica, poprava poti za potokom ter preložitev prve poti med hektometri 41.5 do 46.0 situvacije, za kar se izplača od dovoljene podpore 500 gld.,

b) leta 1900. preložitev poti v Dražgoše med hektometri 0—28 situvacije, za kar se izplača od podpore 800 gld., in

c) leta 1901. preložitev poti od cerkve v Dražgošah dalje, torej med hektometri 0—16.5 situvacije, za kar se nakaze ostanek podpore v znesku 600 gld.

Ti delni zneski naj se izplačujejo po napredku zgradbe.

Visoki deželni zbor izvoli to poročilo vzeti na znanje ter odobriti stavljenе nasvete.“

Finančni odsek torej popolnoma pritrjuje nasvetu deželnega odbora ter predlaga po končnih besedah predloga deželnega odbora: „Visoki deželni zbor izvoli to poročilo vzeti na znanje, ter odobriti stavljenе nasvete“, le še pristavek, da je znesek 2700 gld. vzeti iz kredita za cestne namene.

Landeshauptmann - Stellvertreter Freiherr v. Lichtenberg:

Die Herren haben den Antrag des Finanzausschusses gehört.

Wünscht einer der Herren das Wort zu dem Antrage?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Wenn nicht, so bitte ich die Herren, welche mit dem Antrage des Finanzausschusses einverstanden sind, sitzen zu bleiben.

(Obvelja. — Angenommen.)

Der Antrag ist angenommen.

Wir kommen jetzt zu Punkt

6. Ustna poročila finančnega odseka o peticijah, in sicer:

a) zdravstvenega zastopa v Postojni za podporo za zgradbo okrožne bolnišnice;

6. Mündliche Berichte des Finanzausschusses über Petitionen, und zwar:

a) der Sanitätsvertretung in Adelsberg um Subvention behufs Errichtung eines Districtspitales.

Poročevalec Kalan:

Visoka zbornica! Kakor je gospodom poslancem znano, se gradi v Postojni in je že skoraj zgrajena okrožna bolnica, kakoršne je ob svojem času deželna vlada posebno priporočala, in tukaj imamo prošnjo zdravstvenega zastopa na deželni zbor, da bi se za zgradbo te okrožne bolnice dovolila primerna deželna podpora. Imeli so sicer precej prepira med seboj, predno se je določil kraj, kjer bo stala bolnica, ali končno se je prepir vendarle ugodno poravnal, bolnica se je začela zidati in bo že letos izročena svojemu namenu. Napravljena bo za 12 bolnikov, stavbni troški pa so proračunjeni na 13.500 gld. Zdravstveni zastop v Postojni pojasnuje z raznimi razlogi, zakaj da bi bilo breme, ako bi vse troške nase prevzel, zanj preveliko ter se sklicuje dalje na sklep visokega deželnega zbora iz l. 1895., po katerem se deželni odbor pooblašča, da sme take naprave podpirati z gotovimi odstotki zgradbenih troškov.

Finančni odsek se je zjedinił, da je kakor v drugih slučajih, ko so bile vložene prošnje za podporo za zgradbo okrožnih bolnic, tudi to zgradbo podpirati z okroglo 10% stavbnih troškov. Zaradi tega si usojam v imenu finančnega odseka predlagati:

„Deželni zbor skleni:

V podporo novo zgrajene okrajne bolnice v Postojni se dovoli znesek 1500 gld. (tisoč pet sto goldinarjev).“

Landeshauptmann - Stellvertreter Freiherr v. Lichtenberg:

Wünscht einer der Herren das Wort zu dem Antrage?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Wenn nicht, so bitte ich die Herren, welche mit dem Antrage des Finanzausschusses einverstanden sind, sich zu erheben.

(Obvelja. — Angenommen.)

Der Antrag ist angenommen.

Wir kommen nun zu Punkt

b) županstva občine sv. Jošt za podporo za napravo nove občinske poti od nove Nemiljske poti do okrajne ceste;

b) des Gemeindeamtes St. Jodoci um Subvention behufs Herstellung eines neuen Gemeindeweges vom neuen Nemilernwege bis zur Bezirksstraße.

Poročevalec Kalan:

Visoka zbornica! Gospodje poslanci se bodo spominjali, da so imeli že lansko leto pred seboj prošnjo občine sv. Jošt za podporo za popravo ob-

činske poti v Nemilje. Podpora, ki je bila dovoljena za to pot, se je občini izplačala po deželnem odoboru. Cesta, kakor je bila takrat proračunjena, je bila tudi popravljena, vendar pa je njeno nadaljevanje še nepopravljeno. Da bi cesta, ki se je začela lani popravljati, res dosegla svoj namen in da bi mogli po njej voziti tudi s težkimi vozovi, se obrača zdaj županstvo občine sv. Jošt do visokega deželnega zbora s prošnjo, da bi se tudi za ta del ceste dovolila kaka podpora.

Prosilci so priložili svoji prošnji proračun in tudi načrt, iz katerega pa ni razvidno, kako in na katerih krajih da bo treba cesto preložiti. Ker so ti podatki, ki so bili finančnemu odseku na razpolago, pomanjkljivi, mu ni bilo mogoče staviti točnega predloga zlasti v tem oziru ne, da bi bil mogel nasvetovati kako gotovo svoto kot podporo za novo cesto. Treba torej v tej zadevi še novih informacij, vsled česar finančni odsek predlaga nastopno:

„Prošnja za podporo za napravo nove občinske poti od nove Nemiljske poti do okrajne ceste se izroči deželnemu odboru, ki naj odpošlje deželnega stavbenega strokovnjaka, da se o temeljenosti prošnje prepriča na licu mesta ter odobri oziroma spopolni priloženi proračun in načrt ter naj na podlagi teh poizvedeb da prosilcem primerno podporo iz cestnega zaklada.“

Landeshauptmann - Stellvertreter Freiherr v. Liechtenberg:

Wünscht einer der Herren das Wort zu dem Antrage?

(Niče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Wenn nicht, so bitte ich die Herren, welche mit dem Antrage des Finanzausschusses einverstanden sind, fügen zu bleiben.

(Obvelja. — Angenommen.)

Der Antrag ist angenommen.

Wir kommen jetzt zu Punkt

c) Ane Skedl, sirote zdravnika v prislilni delalnici, za dovolitev miloščine;

c) der Anna Skedl, Zwangsarbeitshausarztes-Waise, um Bewilligung einer Gnadengabe.

Berichterstatter Graf Barbo:

Hohes Haus! Es liegt die Petition der Anna Skedl vor, das hohe Haus möge ihr im Gnadenwege die Gnadengabe, welche ihre verstorbene Mutter innegehabt hat, weiterhin gewähren.

Anna Skedl ist die Waise nach Dr. Franz Skedl, welcher am 6. October 1866 gestorben ist. Derselbe war durch 19 Jahre provisorischer Arzt im landschaftlichen Zwangsarbeitshaus und hat sich als solcher große Verdienste erworben, namentlich durch seine unentgeltliche Behandlung von Armen und während einer Typhus-epidemie.

Die hinterbliebene Tochter desselben ist mittellos und ist, wie sie durch ärztliches Zeugnis nachweist, nicht in der Lage, sich durch eigenen Verdienst einen genügenden Lebensunterhalt zu beschaffen. Ich glaube daher, und dieser meiner Ansicht hat sich auch der Finanzausschuss angeschlossen, daß es eine moralische Verpflichtung des hohen Landtages ist, dieselbe nicht in Noth geraten zu lassen, da sich, wie gesagt, ihr Vater große Verdienste erworben hat.

Ich stelle daher im Namen des Finanzausschusses folgenden Antrag:

„Der Waise des gewesenen Zwangsarbeitshausarztes Dr. Fr. Skedl, Anna Skedl wird der Gnaden Gehalt von 180 fl., welchen ihre am 14. April 1898 verstorbene Mutter Maria Skedl bis zu ihrem Ableben bezogen, von 1. Jänner 1899 an weiterhin und zwar bis zu einer eventuellen Standesveränderung gewährt.“

Landeshauptmann - Stellvertreter Freiherr v. Liechtenberg:

Wünscht einer der Herren das Wort zu dem Antrage des Finanzausschusses?

(Niče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Wenn nicht, so bitte ich die Herren, welche mit dem Antrage einverstanden sind, sich zu erheben.

(Obvelja. — Angenommen.)

Der Antrag ist angenommen.

Wir kommen jetzt zu Punkt

d) posestnikov na Blečjemvrhu, občina Polica, za podporo za napravo vodovoda.

d) der Inassen von Feldsberg, Gemeinde Poliz, um Subvention behufs Errichtung der Wasserleitung.

Poročevalec dr. Papež:

Visoki deželni zbor! Posestniki na Blečjemvrhu, občine Polica pri Višnji gori prosijo, da bi jim visoki deželni zbor naklonil kako podporo v napravo vodovoda. V dotični prošnji je v istini prav temeljito obrazložena potreba vodovoda zaradi pomanjkanja vode ne samo za človeško rabo, ampak tudi za živino. In ravno ta ozir bi bil skoro najvažnejši, kajti, ako je res, kar navajajo v prošnji, da imajo 91 glav goveje živine, več konj in 68 ovac v oni vasi, potem je pač potreba velika, ako se upošteva zopet druga okoliščina, namreč, da je voda za živino oddaljena 2 km od te vasi in da je vrhu tega še težko pristopen dotični studenec, ker se nahaja v takozvanem globokem grabnu, ki je v istini globok. Po zimi ta studenec ni pristopen, tako da si morajo ljudje pomagati s tem, da topijo sneg in led, ako ga je kaj.

Županstvo v Polici potrjuje to prošnjo, toda treba bo, ker ni drugih podatkov in je prošnja inštruirana samo s potrdilom županstva brez drugih

prilog, izdelati še načrt. Kadar se bo imela ta prošnja in merito rešiti, se bo nadalje ozirati na tista načela, ktera je visoka zbornica izrekla lansko leto kot v prvi vrsti merodajna v takih slučajih, namreč da je gledati v prvi vrsti na kraje, ki leže na kraških tleh, a za kraška tla se gre v slučaju predstoječe prošnje posestnikov na Blečjemvrhu.

Finančni odsek torej predlaga:

„Visoki deželni zbor naj sklene:

Prošnja posestnikov na Blečjem vrhu pri Višnji gori se izroči deželnemu odboru v rešitev, kateremu se naroča, da se pri tem ozira na kraška tla, na katerih leži Blečji vrh.“

Landeshauptmann - Stellvertreter Freiherr v. Siedtenberg:

Wünscht einer der Herren das Wort zu dem Antrage?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Wenn nicht, so bitte ich die Herren, welche mit dem Antrage des Finanzausschusses einverstanden sind, sitzen zu bleiben.

(Obvelja. — Angenommen.)

Der Antrag ist angenommen.

Wir kommen jetzt zu Punkt

7. Ustno poročilo finančnega odseka o računskem sklepu kranjskega učiteljskega pokojninskega za- klada za leto 1897. (k prilogi 2.).

7. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses über den Rechnungsabschluss des kran- jischen Lehrerpensionsfondes für das Jahr 1897 (zur Beilage 2).

Poročevalec Višnikar:

Visoka zbornica! Poročati mi je o računskem sklepu kranjskega učiteljskega pokojninskega zaklada za l. 1897.

Kakor je razvidno iz poročila deželnega odbora v prilogi št. 2, je dejanski uspeh za l. 1897. precej ugodnejši, kakor je bilo proračunano, ker so bili dohodki višji, na drugi strani pa potreščina manjša. Gledé prihodkov omenjam, da je bil samo pri gospodarjenju z zalogo šolskih knjig prihodek mimo proračuna za 14 gld. manjši, pri drugih točkah pa višji, tako da so znašali redni prihodki za 1608 gl. 36 $\frac{1}{2}$ kr. več, nego so bili proračunjeni.

Pri potreščini se je proračun le pri miloščinah prekoračil za 12 gld. 98 kr., dočim je bila potreščina pri drugih točkah manjša, tako da so bili vsi izdatki za 1892 gld. 16 kr. manjši, kakor so bili proračunjeni. Ako se prištejejo večjim dohodkom 1608 gld. 36 $\frac{1}{2}$ kr. manjši izdatki 1892 gld. 16 kr., se kaže, da je računski sklep mimo proračuna ugodnejši za 3500 gld. 52 $\frac{1}{2}$ kr. Ker se je od tega pri-

hranka izročil znesek 183 gld. 77 $\frac{1}{2}$ kr. premoženju, se je iz deželnega zaklada manj porabilo za 3316 gld. 75 kr.

Iz razkaza skupne imovine koncem l. 1897. je razvidno, da se je premoženje pomnožilo za 183 gld. 77 $\frac{1}{2}$ kr. in da znaša koncem l. 1897. 33.204 gld. 56 $\frac{1}{2}$ kr.

Ker sicer računski sklep ne daje nobenega poudara utemeljevati posamezne njegove točke, si usojam v imenu finančnega odseka predlagati:

„Računski sklep kranjskega učiteljskega pokojninskega zaklada za leto 1897. se odobruje ter se razkaz imovine jemlje na znanje.“

Landeshauptmann - Stellvertreter Freiherr v. Siedtenberg:

Wünscht einer der Herren das Wort zu dem Antrage?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Wenn nicht, so bitte ich die Herren, welche mit dem Antrage des Finanzausschusses einverstanden sind, sitzen zu bleiben.

(Obvelja. — Angenommen.)

Der Antrag ist angenommen.

Wir kommen jetzt zu Punkt

8. Ustno poročilo finančnega odseka o računskem sklepu normalno- šolskega zaklada za leto 1897. (k prilogi 7.).

8. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses über den Rechnungsabschluss des Nor- malschulfondes für das Jahr 1897 (zur Beilage 7).

Poročevalec Višnikar:

Visoka zbornica! Iz poročila deželnega odbora, priloga št. 7, je razvidno, da je računski sklep normalno-šolskega zaklada za l. 1897. mimo proračuna neugodnejši za 7743 gld. 41 $\frac{1}{2}$ kr. Ta neugodnost izvira odtod, ker so bili doneski na deželnih prikladah manjši za 14.665 gld. 58 kr., kakor so bili proračunjeni. Manjši doneski deželne priklade obsegajo 1.) pričetni zastanek, ki je bil proračunjen na 28.326 gld. 78 kr., ki pa je vsledo dpisa na davkih znašal samo 18.165 gld. 57 kr., tedaj manj za 10.161 gld. 21 kr. Drugič je bila poleg tega naklada za l. 1897. manjša za 4504 gld. 37 kr. Vsa svota naklad je bila torej za 14.665 gld. 58 kr. manjša mimo proračuna. Pri prihodkih omenjam le še to, da je bil pri zapuščinah dohodek večji za 126 gld. 33 kr. in da je znašal ves ta dohodek skupaj 15.126 gld. 33 kr. Redni dohodki so bili proračunjeni na 180.979 gld., faktično pa so znašali le 169.955 gld. 66 kr., tedaj manj za 11.023 gld. 34 kr.

Gledé potreščine omenjam, da je bila pri aktivitetnih užitkih učiteljev manjša za 2605 gld. 27 kr., pri dotacijah za 7 gld. 86 kr., pri nagradah

in podporah za 956 gld. 95 $\frac{1}{2}$ kr., pri pokojninah učiteljskih vdov za 16 gld. 67 kr., pri miloščinah za 34 kr.

Vsa potrebščina je bila tedaj mimo proračuna manjša za 3279 gld. 92 $\frac{1}{2}$ kr. Ako se ti manjši troški prištejejo manjšim dohodkom, se pokaže, da se je moralo iz deželnega zaklada prevzeti za pokritje teh potrebščin več za 7743 gld. 41 $\frac{1}{2}$ kr. kakor pa je bilo proračunjeno.

Premoženje koncem leta 1897. je znašalo 91.600 gld., to je toliko, kakor koncem l. 1896.

Po teh opazkah si usojam v imenu finančnega odseka predlagati:

„Računski sklep normalno-šolskega zaklada za leto 1897. se odobruje in razkaz imovine jemlje na znanje.“

Landeshauptmann - Stellvertreter Freiherr v. Liechtenberg:

Wünscht einer der Herren das Wort zu dem Antrage?

(Niče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Wenn nicht, so bitte ich die Herren, welche mit dem Antrage des Finanzausschusses einverstanden sind, sitzen zu bleiben.

(Obvelja. — Angenommen.)

Der Antrag ist angenommen.

Wir kommen nun zu Punkt

9. Ustno poročilo finančnega odseka o pospeševanji vinogradarstva na Kranjskem (k prilogi 24.).

9. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses, betreffend die Förderung des Weinbaues in Krain (zur Beilage 24).

Berichterstatter Ritter von Langer:

Die Vorlage des Landesausschusses theilt sich in drei hauptsächlichste Theile. Der eine Theil ist der informative Theil, ein zweiter Theil bildet den Rechnungsabschluss über die Einnahmen und Ausgaben für den Weinbau für das Jahr 1897 und den dritten Theil bilden die Anträge und deren Begründung.

Über diese einzelnen Theile werde ich zu sprechen haben, und zwar vor allem über den ersten, den informativen Theil.

Da ist vor allem verzeichnet, daß die Rebland, welche im Jahre 1896 76% der gesamten Weinbaufläche bereits im Jahre 1897 83% derselben verfeuchtet hat, also weitere 7%. Es ist das ein natürlicher Vorgang, auf welchen wir eben gefaßt sind, und schließlich werden wir nicht weit davon entfernt sein, daß alle alten Weingärten verfeuchtet sein werden.

Was den zweiten Punkt des informativen Theiles betrifft, die Landes-Rebanlagen in Laibach, und zwar insbesondere die Pempinere in Laibach, so habe ich darüber mehr zu bemerken, indem in dieser Richtung grundlegende Veränderungen stattfinden werden.

Die Pempinere in Laibach muß, um es kurz zu sagen, wegen Erfolglosigkeit vollkommen aufgegeben werden.

Es ist das in mehrfacher Richtung sehr bedauerlich, zunächst deshalb, weil dadurch die Absicht, welche damit verbunden war, nämlich der Bevölkerung eine große Anzahl durch edle Sorten bereits veredelte Reben zu überlassen, nicht zur Ausführung gelangt, beziehungsweise ihre Ausführung ins Stocken gerathen ist, indem die Pempinere den an sie gestellten Ansprüchen nicht genügen konnte.

Weiters ist die Erfolglosigkeit der Pempinere auch deswegen sehr bedauerlich, weil das Land in dieser Richtung eine große Summe Geldes ausgegeben hat, nahezu 18.000 fl., während der Erfolg gleich Null ist, oder doch ein so minimaler, daß er den Erwartungen, die gehegt worden sind, in keiner Weise entspricht.

Es sind während der 4 Jahre, welche diese Pempinere besteht, seit 1894, rund 77.000 veredelte Reben abgegeben worden. Aus den hohen Gesehungskosten ist ebenfalls schon zu entnehmen, daß die Pempinere nicht auf der richtigen Grundlage aufgebaut ist. Denn die gewöhnlichen Handelspreise für veredelte amerikanische Reben sind 120—150 fl. per 1000, während die hiesigen Gesehungskosten 232 fl. per 1000 betragen.

Aus welcher Ursache nun hat diese Pempinere ihrem eigentlichen Zwecke nicht entsprochen? Es ist im Jahre 1893 vom Landtage der principielle Beschluß gefaßt worden, die Pempinere zu errichten, es ist aber nicht bestimmt worden, wohin. Der Landesausschuß hat nun den Director von Stauden als Fachmann nach Ungarn geschickt, um dort Umschau zu halten, unter welchen Verhältnissen die dortigen Pempinieren errichtet sind. Sein Bericht hat dahin gelautet, daß eine Pempinere bei Munkendorf diesseits Mann errichtet werden möge, weil dort der Boden und das Klima den Verhältnissen, die er in Ungarn gefunden habe, am entsprechendsten sei. Trotzdem ist die Pempinere in Laibach errichtet worden, und in der nächsten Landtagsession hat man es mit einem fait accompli in dieser Richtung zu thun gehabt. Wir oder wenigstens ich habe oft darauf hingewiesen, daß wir hier mit der Pempinere keinen Erfolg haben werden, und leider ist es so gekommen.

Sie konnte aber hier aus dem einfachen Grunde nicht entsprechen, weil zu dem Gelingen einer Veredlung jedenfalls ein derartig reifes Holz nothwendig ist, daß demzufolge jene überschüssigen, Zellen erzeugenden Bestandtheile sich an den Knoten ansetzen können, welche dann schließlich die Ansätze der Verwachsung ermöglichen. Wenn aber der Reifegrad des Holzes ein derartig zurückgebliebener ist, daß ein Überschuss an Zellen bildender Substanz nicht vorhanden sein kann, ist es selbstverständlich, daß ein Einwachsen und damit eine Veredlung nicht gelingen wird. Dies ist aber in der hiesigen Pempinere leider der Fall.

Man wird mir darauf antworten, es sei ja vom Arrar ausgereiftes Holz gegeben worden. Das ist ganz richtig, aber noch außer den Ansätzen zu Anwachsungen ist noch ein zweites nothwendig, daß das Auge nämlich sehr früh austreibt, damit es Blätter bildet und die Nahrung und Athmung aus der Luft stattfindet und dann das Holz die schließliche Verwachsungen ganz erreichen kann. Ist jedoch der Austrieb ein zu später, im

Juni, wie es eben in Laibach gewöhnlich der Fall ist, so vertrocknet die Schnittfläche und es kann eine vollkommene Anwachsung und somit eine Veredlung nicht gelingen.

Das war der Grund, warum die Popeniere in Laibach nicht gediehen ist und wir haben es schließlich mit Resultaten zu thun, die rein lächerlich sind, wenn man bedenkt, welch' große Anzahl von Reben eingesetzt worden sind. Insbesondere sind aber die Resultate ganz miserabel geworden, seitdem mit eigenem Material gearbeitet worden ist, aus dem hiesigen Schnittweingarten nämlich.

Daher ist es also selbstverständlich, daß die Popeniere hier nicht mehr vom Lande gehalten werden kann, sondern aufgelassen werden muß. Statt der Popeniere ist es natürlicher Weise nothwendig, etwas anderes zu schaffen, weil ja die Absicht, die mit dieser Popeniere ins Auge gefaßt worden ist, eine richtige ist, nämlich die Absicht, der Bevölkerung möglichst viel veredelte Sorten zu bringen.

Wie diese Sache in Angriff genommen werden soll, möchte ich mir bei einem späteren Punkte dieser Vorlage des näheren zu besprechen und darüber die Anträge des Finanzausschusses zu verlesen erlauben.

Vorherhand gehe ich über auf einen weiteren Punkt des informativen Theiles dieser Vorlage, und zwar auf die Rebanlagen der Filialen. Ich habe da nur zu bemerken, daß alle 22 vorhandenen Filial-Rebanlagen einen Flächeninhalt von zusammen 10 ha aufweisen.

Was die staatliche Rebanlagen betrifft, so haben diese ein Gesamtmaß von 93 ha und befinden sie sich in Rudolfswert, Draßitz, Tschernembl, Landstraß und Slap.

In diesen staatlichen Rebanlagen wurden im vorigen Jahre 840.000 Reben, Schnitt- und Wurzelreben zusammengekommen, producirt; an die Bevölkerung wurden aber vertheilt von Seite des Staates bei 1.200.000 Reben, abgesehen von den Reben, welche der Staat für seine eigenen Anlagen gebraucht hat.

Aus diesem Mehrbedarf ist ersichtlich, daß ein Mangel an Rebmateriale herrscht und noch lange keine genügende Anzahl von Reben im Lande vorhanden ist. Eine genügende Anzahl von Reben zu haben ist aber die Grundlage für jeden weiteren Aufbau in dieser Richtung. Deshalb ist es dankbar anzuerkennen, daß die Regierung gewillt ist, eine neue Anlage im Bezirke Rudolfswert zu errichten, und zwar in dem Ausmaße von 7 ha, wodurch die sämtlichen staatlichen Rebanlagen 163 ha ausmachen würden, was eine Mindestproduction von 1.500.000 Reben zur Folge hätte, und Krain, was das Rebmateriale betrifft, vom Staate auf eine selbstständige Grundlage gestellt wird, was namentlich für den Wippacher und Unterkrainer Weinbau von großer Bedeutung ist, weil dadurch die Sicherheit geboten erscheint, daß nicht leicht durch importirte Reben jene Krankheit mit importirt wird, welche in Frankreich so große Verheerungen anrichtet, nämlich der Black-Not.

Einen weiteren Punkt des informativen Theiles dieser Vorlage bildet die Thätigkeit des Wanderlehrers. Dabei habe ich nichts weiter zu bemerken, als daß im Bezirke Tschernembl nur einmal ein Vortrag gehalten worden ist, in Weinitz. Es ist das aber damit aufzuklären, daß sich im Bezirke Tschernembl der technische

Leiter Herr Skalicky sehr viel aufgehalten und, wenn ich nicht irre, 30 Vorträge gehalten und damit die Aufgabe des Wanderlehrers getheilt hat. Immerhin aber wäre es wünschenswert, wenn der Wanderlehrer die einzelnen Bezirke so gleichmäßig als möglich besuchen würde, damit überall in gleichmäßiger Weise die Vorträge stattfinden.

Nun komme ich zum Rechnungsabschluß für das Jahr 1897 über das, was betreffs den Weinbau vom Lande eingenommen und ausgegeben worden ist. Da möchte ich auf einige Ziffern ganz besonders aufmerksam machen.

Für die Popeniere in Laibach war im Jahre 1897 — und ungefähr ebensoviel auch in den früheren Jahren — 3200 fl. verausgabt worden. Wenn diese Popeniere aufgelassen wird, so werden somit diese jährlichen 3200 fl. erspart, beziehungsweise zu anderen Zwecken frei.

Interessanter noch ist die Nachweisung des gesammelten Vermögens mit Ende des Jahres 1897. Daraus ist ersichtlich, daß das Land für unverzinsliche Darlehen bis Ende des Jahres 1897 70.459 fl. ausgegeben hat. Wenn wir weiter rechnen, daß im Jahre 1898 28.000 fl. vom Lande zu dem Zwecke ausgegeben worden sind und für das Jahr 1899 bereits 50.000 fl. bewilligt erscheinen, so ergibt sich mit Ende 1899 für unverzinsliche Darlehen eine Summe von 148.000 fl. Die erste Quote, welche zurückgezahlt werden wird, ist am 1. Jänner 1905 fällig. Dann wird es jedenfalls Sache des Landesauschusses sein, diese Quoten in einer ersten Weise einfließen zu lassen und natürlicher Weise keine weiteren Fristungen zu gewähren. 148.000 fl. ist gewiß eine hohe Summe, insbesondere wenn man bedenkt, daß darin die Subventionen nicht eingerechnet erscheinen und die unverzinslichen Darlehen, welche der Staat dazu gegeben hat, auch nicht. Aber anderseits bitte ich doch zu bedenken, welcher ungeheuerer Schaden durch die Phylloxera verursacht dieser Summe gegenüber steht. Im Quinquennium 1875/1880, wo eine Verheerung durch die Reblaus noch nicht stattgefunden hat, also die vollen Erträge noch vorhanden waren, ergab sich ein Durchschnittsertrag von 230.000 hl. Jetzt im Quinquennium 1890/95 haben wir einen Durchschnittsertrag von nur mehr 80.000 hl. Rechnen wir nun jene 230.000 hl mit dem damaligen Preise von 10 fl. per hl, so ergibt sich daraus eine Productionseinnahme, beziehungsweise ein Productionswert von 23 Millionen. Rechnen wir dagegen die jetzigen 80.000 hl mit dem jetzigen Preise von 20 fl. per hl, so ergibt das einen Productionswert von 16 Millionen. Es besteht also ein Unterschied im Productionswerte von früher zu jetzt von 700.000 fl. jährlich und diese Verluste sind nur auf 4 Bezirke des Landes vertheilt.

Es ist infolgedessen geradezu unbegreiflich, daß die Bevölkerung noch nicht in viel größerem Maße in Armut versunken ist, namentlich in Unterkrain. Das ist nur dem Umstande zuzuschreiben, daß die Schweinezucht sich dort gehoben hat, dadurch daß die Schaffung der Unterkrainer-Bahn einen Export der Schweine möglich gemacht hat.

Durch diesen Erwerbszweig ist das Volk zeitlich materielle gestützt worden, gegenüber dem großen Entgange bei der Production von Wein.

Aber auch was den Weinbau betrifft, meine Herren, können wir bei der Unterstützung des Staates und des Landes und bei dem zielbewußten Vorgehen der einzelnen Factoren vollkommen vertrauensvoll in die Zukunft blicken. Se. Excellenz, der Leiter der Regierung, hat häufig, und erst voriges Jahr den Satz ausgesprochen: Die Regenerierung der Weingärten hängt von 3 Factoren ab. Erstens von dem guten Willen, der Einsicht und dem Fleiße der Bevölkerung; zweitens von den nothwendigen Geldmitteln; drittens von dem entsprechenden Vorrathe an amerikanischen Reben. Dieser Satz bildet ein Actionsprogramm und diesem entsprechend ist von Seite der Regierung und des Landes vorgegangen worden, mit vollkommenstem Erfolge. Daß mit Erfolg vorgegangen worden ist, daß die Grundlage des Programmes eine richtige ist, daß die Action einen entschieden richtigen Weg betreten hat, beweisen unter vielem anderen auch folgende Ziffern.

Vom Jahre 1888 bis zum Jahre 1893 waren einige Anlässe von Regenerierung von Weingärten sichtbar. Es wurden im ganzen in diesen 6 Jahren 30 ha regeneriert. Von Anfang 1894 an aber, dem Zeitpunkte, von welchem an eine energische Zuangriffnahme dieser Angelegenheit datirt, bis Ende 1897, also in 4 Jahren, haben wir 1030 ha wiederhergestellter Weingärten zu verzeichnen. Diese bedeutungsvollen Ziffern allein müssen schon darlegen, daß die Action auf gesunder Basis steht und schließlich zum vollkommenen Ziele führen wird.

Aber man kann nicht nur mit Sicherheit annehmen, daß dieser Culturzweig, der Weinbau als solcher, dem Lande erhalten werden wird, durch die bestehende Action wird weiters erreicht, daß dieser Culturzweig in den Händen der bisherigen Producenten erhalten bleibt, und das ist eine ganz bedeutende Aufgabe, welche da zu lösen ist und welcher andere Staaten nicht überall nachgekommen sind.

Ich verweise nur auf die ersten versuchten Gegenden von Frankreich. Die Regierung ist dieser Calamität damals rathlos gegenübergestanden. Zuerst hat man nach Palliativmitteln gesucht, auch für Mittel gegen die Reblaus Prämien ausgestellt. Indessen ist die rapide Verheerung durch die Reblaus soweit fortgeschritten, daß ein Bauer nach dem anderen seinen Weingarten zugrunde gerichtet sah und verkaufte zu Spottpreisen. Der Weinbau wurde zwar erhalten, ist aber in die Hände von Actiengesellschaften gekommen. — Die Action aber, die hier unternommen wird, ist eine Action im Interesse des Bauernstandes, und ist vollkommen gesund, sofern sie im Interesse des bauerlichen Mittelstandes durchgeführt wird. Nicht nur in Krain, sondern in ganz Oesterreich, möge sie aus socialen Gründen von allen Kreisen der Bevölkerung, von Nieder und Hoch, von allen Parteien unterstützt werden. (Odobranje. — Beifall.)

Die Einsicht und der gute Willen der Bevölkerung ist ja ein außerordentlicher. Es ist in den letzten Jahren ein derartiger Aufschwung in dem ganzen weinbautreibenden Theile der Bevölkerung Krains eingetreten, daß es schade wäre, daran nur irgend etwas zu rütteln, es ist vielmehr nothwendig, diesen Bevölkerungstheil soviel wie möglich auch weiter zu unterstützen, und darum bitte ich den hohen Landtag und die hohe Regierung,

auch weiterhin diese Thätigkeit zu fördern, und zwar ebenso, wie in den letzten Jahren, so daß wir hoffen können, für das Jahr 1900 dieselbe Unterstützung zu erlangen, wie im Jahre 1899.

Diesbezüglich hat der Finanzausschuß einen Antrag gestellt, den ich später zu verlesen haben werde.

Ich bin vollkommen überzeugt, daß im Laufe der nächsten 10—20 Jahre sich die Herstellung der Weingärten in einer blühenden Weise bewähren wird und daß wir in 1 bis 2 Jahrzehnten zur früheren Production wieder zurückgekehrt sein werden. Nun ist aber, meine Herren, dabei eben durch das Zugrundegehen der Laibacher Bepiniere eine Absicht nicht erreicht worden, welche von allem Anfang an ja ins Auge gefaßt worden ist, die Absicht nämlich, veredelte Reben in größerer Zahl abzugeben. Und nachdem das nicht erreicht worden ist, hat sich ein Fehler eingesponnen in die Regenerierungsarbeit der weinbautreibenden Bevölkerung, namentlich in Unterkrain — ich sehe da von Wippach ab — welcher Fehler möglicherweise nach einigen Jahren zu einer Calamität führen kann, jedenfalls aber eine Nichtausnützung eines wirtschaftlichen Vortheiles bedeutet.

Es ist dies Folgendes: In Niederösterreich, in den besseren Theilen von Steiermark, vielleicht auch in Friaun, hat der Weinbauer eine viel leichtere Aufgabe als bei uns. Er hat einfach quantitativ das wieder herzustellen, was er früher gehabt hat. Gelingt ihm das, so hat er wieder alles erreicht, und er greift infolgedessen mit gutem Grund zu denjenigen Rebensorten als Veredlungsformen zurück, die ihm seine bisherigen renomirten Weine geliefert haben, und wenn die Weinbauer dann durch die regenerierten Weingärten die Wiederproduction dieser Weine erreicht haben, sind sie bei dem Punkte angelangt, den sie früher innegehabt haben, und haben für ihren Wein wieder den alten ausgebreiteten Absatz.

Das ist bei uns nicht der Fall. Wir haben bereits seit mehreren Jahrhunderten durch immer neues Vergeuben ganz dieselben Reben beibehalten, welche seit jeher hier in Krain bestanden haben, hauptsächlich Belina, Lipna und Zelenika. Diese Rebensorten sind specifisch krainerische Rebensorten. Früher sind sie in ganz Oesterreich verbreitet gewesen, auch in Niederösterreich und theilweise auch in Deutschland. Aber dort hat man diese Reben ausgemerzt und sie kommen jetzt nirgends mehr vor mit Ausnahme von Südsteiermark und eben in Krain, einzeln vielleicht noch in Niederösterreich, aber nur sehr selten.

Diese Reben bilden einen Wein, der, da ja diese Reben nie vollkommen ausreift, natürlicher Weise viel Säuregehalt hat. Dieser Wein ist zwar ein trinkbarer Wein für das heimische Geschmacksgebiet, welches ihn gewohnt ist, aber er ist kein Exportartikel. Infolgedessen können wir mit den anderen Weinen nicht concurren, sondern sind auf ein gewisses Geschmacksgebiet beschränkt. Solange nun die Production eine so geringe ist, wie jetzt, empfinden wir das nicht und schadet uns das nicht. Wenn aber die Production nahezu die frühere erreicht und dabei die ärmere Bevölkerung — die wohlhabendere und unterrichtete wir das nicht thun — bei diesen früheren minderen Rebensorten geblieben ist, so wird es zur Folge haben, daß dieser Wein geradezu unabsetzbar werden wird, und die be-

treffenden Bauern werden den Wein höchstens um einen ganz niedrigen Preis anbringen können. Das müssen wir aber zu verhüten trachten.

Denn wir müssen auch bedenken, daß die Weinabsatzverhältnisse sich in den künftigen Jahren ganz anders gestalten werden als sie es jetzt sind, so daß es nicht nur für Krain, sondern für ganz Österreich nothwendig sein wird, die Qualität, wo sie nicht schon ausgezeichnet ist, zu verbessern. Nach 50 Jahren werden wir es zu thun haben mit der Weinproduction auf der Balkanhalbinsel, wo bisher keine war, und mit dem Weinbau Amerikas. Unsere Reben sind früher in Amerika nicht fortgekommen. Die Amerikaner haben den Grund nicht gekannt. — Ihre Reblaus war die Ursache davon. Wir haben sie aber gelehrt, daß unsere Reben bei ihnen fortkommen können, wenn sie auf ihren Reben veredelt werden, und die Folge davon ist, daß es nunmehr keinem Anstande unterliegt, daß in Amerika auch diese Production stattfindet. In Californien werden Actiengesellschaften, in deren Besitz Tausende von Hektaren und große Capitalien sind, ins Leben gerufen, um dortselbst die Weinproduction zu schaffen. Es wird die Zeit kommen, wo die Amerikaner ihren Wein selbst auf europäische Märkte bringen werden, ebenso wie ihr Getreide. Dagegen ist nichts zu thun, als durch gute Qualitäten den Geschmack zu erobern. Infolgedessen ist es für die Zukunft des Weinbaues von großer Wichtigkeit, schon jetzt bestmögliche Qualitäten vorzubereiten. Nun ist die Frage, wie wir das in Angriff zu nehmen haben, und da komme ich neuerdings auf die Pöpiniere zurück.

Die Pöpiniere ist, wie gesagt, aufgelassen worden, aber die Absicht, welche damit verbunden wird, war eine richtige und ist infolgedessen beizubehalten. Das kann aber am allerehesten nur dadurch erreicht werden — und dieser Ansicht hat sich auch der Finanzausschuß angeschlossen — daß die Pöpiniere decentralisirt wird, und zwar so, daß in jedem Bezirke des weinbautreibenden Krain, Gurkfeld, Tschernembl, Rudolfswert und Adelsberg, je eine Filiale gut subventionirt wird, um veredelte Reben zu schaffen. Wenn aber das Land eine Filiale subventionirt zu einem bestimmten Zwecke, so ist es selbstverständlich, daß das Land auch die entsprechende Einflußnahme haben will, und da hat der Finanzausschuß beschlossen, unter folgenden Bedingungen die Subventionen abzugeben.

Die betreffende Filiale muß sich verpflichten, dem Landesaussschuße das Recht einzuräumen, alle Anlagen und die Rechnungsführung zu controliren. Dann hat der Landesaussschuß das Recht, allerdings über Antrag der Filiale, da die Filiale bezüglich ihres Kreises sehr gut orientirt ist, zu bestimmen, welche amerikanischen Unterlagen und welche Edelarten gewählt werden. Dadurch ist die Wahl der Edelarten in die Hand von Fachmännern gelegt.

Ferner hat der Landesaussschuß den Preis der veredelten Reben zu bestimmen, und den wird er bestimmen aus den Gießungskosten, und die Gießungskosten erfährt er dadurch, daß er die Rechnung controlirt.

Dann hat der Landesaussschuß auch die Vertheilungsart zu bestimmen; so daß wenn in einer Filiale mehr, in der anderen weniger Reben producirt werden, eine gleichmäßige Vertheilungsart stattfindet.

Was aber den Erlös betrifft, so bekommt das Land die eine Hälfte des Erlöses der veredelten Reben, die betreffende Filiale die andere Hälfte. Dadurch, daß der Landesaussschuß eine Hälfte bekommt, ist es ihm auch in die Hand gegeben, eventuell Reben umsonst abzugeben, indem er den betreffenden Theil seines Contos damit belastet. Der Landesaussschuß hat also freie Hand, ebenso für die Bevölkerung wohlthätig zu wirken, wie er es bei der Laibacher Pöpiniere gethan hat — soweit die Mittel reichen.

Ferner ist die Filiale verpflichtet, nach 5 Jahren — die Subvention wird für 5 Jahre in Aussicht genommen — auf eigene Rechnung veredelte Reben weiter zu züchten. Natürlicher Weise steht es ihr dann auch frei, die Preise selbst zu bestimmen und den ganzen Erlös aus den Reben einzuheimsen.

Ich glaube, daß diese letztere Bedingung, welche, wie im Finanzausschuße gesagt wurde, anscheinend etwas drückend ist, keine drückende ist, denn nach 5 Jahren übernimmt die Filiale eine vollkommen bestellte Rebschule und hat das Recht, den Erlös einzustecken. Nur ist sie verpflichtet, diese Rebanlage auch nach 5 Jahren zu erhalten.

Auch soll der Landesaussschuß aufgefordert werden, an die Regierung heranzutreten, damit sie diese Action ebenso unterstütze wie sie die Pöpiniere in Laibach unterstützt hat, wodurch sie zeigte, daß sie diese Absicht des Landesaussschußes gutheißt.

Die Regierung möge diese einzelnen Filialen womöglich mit den gleichen Quoten unterstützen wie das Land. Infolgedessen ist auch ein diesbezüglicher entsprechender Antrag im Finanzausschuße beschlossen worden, wonach der Landesaussschuß aufgefordert wird, sich diesbezüglich mit der Regierung ins Einvernehmen zu setzen.

Nun komme ich zum materiellen Theile, nämlich zu den Crediten, welche für dieses Jahr zu bewilligen sind.

Da sind vor allem der Weinbauwanderlehrer mit 1710 fl. Das Gehalt ist vom Staate und vom Lande zusammen um 260 fl. erhöht worden.

Dann für den landschaftlichen Schnittweingarten am Codelli'schen Grunde, der vorderhand noch erhalten werden muß. Voriges Jahr sind die Vorarbeiten durchgeführt worden. Man wird nun sehen, wie sich die Schnittreben in besserer Erde übertragen entwickeln werden. Dafür sind 537 fl. in Antrag gebracht.

Für Subventionen an die Filialen der k. k. Landwirtschafts-Gesellschaft gemäß Absatz 1 Punkt 2 — das ist das, was ich früher erwähnt habe — sind 5000 fl. in Antrag gebracht, und für unverzinsliche Vorschüsse an einzelne Weingartenbesitzer bis zum Höchstbetrage von 200 fl., wenn die Regierung den gleichen Betrag bewilligt, sind bereits voriges Jahr auf Grund des Antrages des Landesaussschußes Pöbse und Anregung des Herrn Regierungsvertreters 30.000 fl. bewilligt worden und als außerordentlicher Betrag 20.000 fl., welche auch bereits flüssig gemacht und durch Darlehen gedeckt worden sind.

Schließlich stelle ich daher namens des Finanzausschußes den Antrag, den ich bereits früher markirt habe, wonach auch für das Jahr 1900 dieselbe Bewilligung dem Landesaussschuße ertheilt werden möge, wie

für das Jahr 1899, daß auch da 30.000 fl. für unverzinsliche Darlehen bewilligt werden mögen und der Landesausschuß berechtigt ist, 20.000 fl. als außerordentlicher Betrag im Wege einer Anleihe zu realisiren ist, eventuell aus dem Landesfonde selbst gedeckt werden soll. Das durchzuführen ist Sache des Landesausschusses, selbstverständlich all' das unter der Bedingung, daß die Regierung denselben Betrag dazugibt.

Es sind also die Anträge, welche ich als Referent des Finanzausschusses bei dieser Vorlage im Namen desselben zu vertreten habe, folgende:

„Der hohe Landtag wolle beschließen:

I. Der Landesausschuß wird beauftragt:

1.) Zur ungesäumten Auslassung der Rebveredelungsanlagen in Laibach das Nöthige zu verfügen.

2.) In jedem der vier Bezirke Gurkfeld, Tschernembl, Rudolfswert und Adelsberg je eine Filiale der k. k. Landwirtschaftsgesellschaft behufs Züchtung veredelter amerikanischer Reben unter der Bedingung durch fünf Jahre zu subventioniren, daß sich derselbe für die Subventionszeit das Recht vorbehält, die betreffenden Anlagen und die Rechnungsführung über dieselben zu controliren, über Antrag der Filiale sowohl die zu wählenden amerikanischen Unterlagsreben und Edelsorten, als auch den Preis und die Vertheilungsart der veredelten Reben zu bestimmen. — Der Erlös aus dem Verkaufe von veredelten Reben kommt während der Subventionsdauer zur einen Hälfte dem Lande, zur anderen Hälfte der subventionirten Filiale zugute, und ist die Filiale verpflichtet, die subventionirte Rebanlage nach Ablauf der Subventionsdauer noch weitere fünf Jahre auf eigene Rechnung zur Züchtung veredelter amerikanischer Reben zu erhalten, wobei ihr selbstredend die Preisbestimmung und der Ertrag aus dem Erlöse der veredelten Reben ganz zufällt.

3.) Sich mit der k. k. Regierung neuerdings in das Einvernehmen zu setzen, um auch seitens des Staates eine gleiche Subvention für die zur Züchtung von veredelten amerikanischen Reben subventionirte Filialen zugesichert zu erhalten.

II. Für das Jahr 1899 werden folgende Credite aus dem Landesfonde bewilliget:

1.) Für den Weinbau-Wanderlehrer 1710 fl. — fr.

2.) Für den landschaftlichen Schnittweingarten am Codelli'schen Grunde 537 „ — „

3.) Für Subventionen an Filialen der k. k. Landwirtschaftsgesellschaft gemäß Abjag I. Punkt 2 5000 „ — „

4.) Für unverzinsliche Vorschüsse an einzelne Weingartenbesitzer bis zum Höchstbetrage von 200 fl., wenn die k. k. Regierung den gleichen Beitrag bewilliget 30000 „ — „

Summe 37247 fl. — fr.

III. Der Landesausschuß wird ermächtigt, behufs Gewährung von unverzinslichen Darlehen zum Zwecke der Regenerierung verseuchter Weingärten in das Erforderniß pro 1900 30.000 fl. und außerdem pro 1900 noch einen außerordentlichen Betrag von 20.000 fl. einzustellen. — Dabei erhält der Landesausschuß den

Auftrag diesbezüglich mit der hohen Regierung in Verhandlung zu treten und dieselbe zu ersuchen, den für diesen Zweck und für Krain zu gewährenden staatlichen Beitrag in der Höhe des vom Landtage für das Jahr 1900 bewilligten Crediten in das Präliminare für das nächste Jahr einstellen und dessen rechtzeitige Flüssigmachung veranlassen zu wollen.“

Ich bitte die Herren, die Anträge des Finanzausschusses anzunehmen.

Landeshauptmann - Stellvertreter Freiherr v. Liechtenberg:

Nachdem mehrere Anträge des Finanzausschusses vorliegen, stehen sämtliche in der Generaldebatte.

Wünscht jemand der Herren das Wort zu ergreifen?

Der Herr Abgeordnete Povše hat das Wort.

Poslanec Povše:

Visoka zbornica! Gospod poročevalec je navedel toliko danes, kakor včeraj v finančnem odseku, da so bili troški za deželno pepinijero izredni veliki, dosega joči visoko svoto 18.000 gld. Jaz moram reči gospodu poročevalcu, da mi je to bilo nemilo, čeravno ni meni potreba zagovarjati nepovoljne uspehe deželne trtnice, ker sem kot član deželnega odbora, kateremu je poverjen referat o trtnici, sprejel to, kar sem našel.

Gospod referent je jako jasno dokazal, da je bila a priori jako nesrečna misel, v obnehu Ljubljanskem napraviti trtnico za vzgojevanje trt in še več za vzgojevanje cepljenk, kajti če katera stvar, potrebuje ravno trta gorkega obneha za dozorenje lesu, toliko bolj pa za cepljenje, ki je v nemilem obnehu jako težko uspevno. Jako predrzna je bila torej misel in upanje, da se bo v Ljubljanskem obnehu posrečila ta akcija. Bodisi temu, kakor hoče, visoka zbornica, ki se je že lani izrekla za decentralizacijo deželne pepinijere, bo gotovo pritrдила, da se mora ta nedostatek odpraviti in vzgoja cepljenk dati v drugo, prikladnejše obnehe.

Predlog finančnega odseka je torej, da se nadaljno vzdrževanje trtnice pri prisilni delalnici opusti, vendar pa bodi resnici na ljubo in v pojasnjenje članov visoke zbornice, kakor tudi javnosti in da ne bo občinstvo, ki ni natančno poučeno, besed, ki so padle, napačno razumelo, prijavljeno, kakošen je pravi račun troškov, ki jih je dežela imela za pepinijero.

Ko je gospod referent v finančnem odseku te besede in številke naznanil, sem naročil uradniku deželnega knjigovodstva, da naj mi poda natančni račun, koliko je trtnica pepinijera pri prisilni delalnici deželo stala od leta 1894. do 1898.

Iz tega računa je razvidno, da so troški za deželno trtnico znašali in sicer

leta 1894.	1273 gld.	67 ¹ / ₂ kr.
„ 1895.	2375 „	48 „
„ 1896.	2080 „	48 „
„ 1897.	2460 „	21 „
„ 1898.	1452 „	76 „

Pripomniti je treba, da so se trte, ki so se gojile in potem zopet cepljenke tudi prodajale, če tudi proti znižani ceni.

Skupilo pa se je l. 1894. za prodane trte 338 gld. in za zastanke 80 gld. 52 kr., potem l. 1895. za prodane trte 1702 gld. 75 kr. in za zastanke 53 gld. 61½ kr., dalje l. 1896. za prodane trte 1537 gld. 08 kr. in za zastanke 13 gld. 38 kr., za trte vzgojene l. 1897. se je prejelo 727 gld. 40 kr. in l. 1898 za trte cepljenke 373 gld. 10 kr. in za zastanke 51 gld.

Ako skupaj seštejemo troške, ki so v 5 letih vsega skupaj znašali 9642 gld. 31½ kr. in od njih odbijemo, kar se je za prodane trte skupilo, namreč 4876 gld. 84½ kr., vidimo, da je trtnica dejansko stala deželo v vseh 5 letih 4765 gld. 47 kr.

Dovoljujem si v pojasnenje še dodati, da se je leta 1894., to je v prvem letu obstanka deželne pepinijere, pocepilo 102.000 trt, od katerih je bilo dobrih le 8160. Od teh je bilo prodanih 6760 za samo 338 gld., namreč po 5 gld. za 100, dočim se sicer prodajajo po 15 gld. Akcija torej ni bila tako neplodna, kakor se je povdarjalo, če se je 6760 trt prodalo namesto po 15 gld. samo po 5 gld. in če se je vrh temu tisto leto brezplačno oddalo revnim vinogradnikom 1400 trt. Nerabnih trt, ki so se zavrgle, je bilo prvo leto 11.840.

Leta 1895. se je pridelalo 40.000 trt in oddalo se jih po 7 gld. za sto 24.325. To je znašalo 1702 gld. 75 kr. Brezplačno pa se je v istem letu dalo revnim vinogradnikom 16.075 trt. Ako vzamete ceno le po 10 kr., vidite, da znaša to 1600 gld., kar je prišlo v prid ubogim vinogradnikom.

Iz državne trtnice se je prejelo leta 1895. 450.000 trt, za kar je deželni zbor tudi zahvalo izrekel vladi, ki je vedno z vso vnemo podpirala to akcijo. Od teh trt se je zopet vinogradnikom brezplačno podarilo 200.000 trt, kar je vlada tudi odobrila, ostalih 250.000 trt pa se je porabilo kot ključe v trtnici pepinijeri.

Leta 1896. se je pridelalo 36.030 dobrih trt. Od teh se je 24.587 prodalo le po 4 gld., kar je znašalo 983 gld. 48 kr. in 6920 trt po 8 gld., kar je znašalo 553 gld. 60 kr., torej skupaj 1537 gld. 08 kr., brezplačno pa se je tisto leto dalo vinogradnikom 4523 trt.

Leta 1897. se je potem pridelalo dobrih trt 10.169, ki so se oddale in sicer 3250 po 8 gld. za 260 gld. in 6150 po 4 gld. 246 gld., skupaj torej za 506 gld., dočim se je brezplačno oddalo samo 769 trt.

Ko sem to kot uradne podatke prejel, sem se potrudil in sem sinoči v pozni noči še pregledal vse zadevne letnike stenografičnih zapisnikov in našel sem, da se je l. 1894. dovolil kredit 6000 gld. Toda od tega kredita je najmanjši del odpadel na pepinijero, kajti pod to številko 6000 gld. je bila zapopadena plača 1400 gld. za deželnega vinarskega potovalnega učitelja, potem 150 gld. brezobrestnih posojil za regeneriranje vinogradov in dalje še 700 gld. malim vinogradnikom za nagrade po 20 gld. za prvotne nasade.

Leta 1895. je bilo za pepinijero strogo preliminiranega le 2500 gld. in ta proračun ni bil prekoračen.

Leta 1896. je bilo proračunjeno za pepinijero in matičnjak 3000 gld. in za leto 1897. 3900 gld., kar se je za kole potrebovalo, 750 gld. Za leto 1898. pa je znašal proračun za pepinijero 2000 gld.

Radi pomanjkanja trt se je potem iz kredita za leto 1897. spomladi 1898 nakupilo še 4500 cepljenk za 702 gld. 50 kr. Od teh se je 1000 prodalo za 80 gld., namreč po 8 gld., 3500 pa po 4 gld., to je za 140 gld. Vsega skupaj se je torej zanje prejelo 220 gld., tako da so dejansko troški za te trte znašali za deželo 482 gld. 50 kr.

Leta 1898. se je pridelalo 6005 trt, oddalo pa se je po 8 gld. 3714 trt za 297 gld. 12 kr. in po 4 gld. 1900 trt za 76 gld., skupaj torej za 373 gld. 12 kr., dočim se je brezplačno oddalo 345 trt.

Iz predloženega računa deželnega knjigovodstva je torej razvidno, da je stala trtnica od l. 1894. do 1898. deželo vsega skupaj 4765 gld. 47 kr. Ako se pa upošteva, da so v tem znesku bodisi pri dohodkih, kakor tudi pri troških zapopadeni troški za nakup trt leta 1897. v znesku 702 gld. 50 kr. in nasprotno tudi skupilo za te trte v znesku 220 gld., torej čisti trošek 482 gld. 50 kr., razvidno je, da so pravi troški za trtnico v letih 1894.—1898. znašali samo 4282 gld. 97 kr.

Za matičnjak pa se je izdalo l. 1896. 1381 gld. 97 kr., 1897. leta 1611 gld. 84 kr., in 1898. leta 501 gld., torej skupaj 3494 gld. 81 kr.

Če se pa temu nasproti še pomisli, da bo leta 1897. in 1898. pridelanih ključev in korenjakov, katerih je 90.000, lahko mogoče prodati deloma po ceni 8 gld. za 1000 in deloma po ceni 4 gld. za 1000, bo to tudi dalo vrednost in videti je, da ta izdatek ni samo izguba. Trditi torej smem v pomirjenje gospodov poslancev, da deželni zbor ni zavrgel vsega tega denarja, ki ga je stala trtnica, in da ne smemo obžalovati cele akcije, ki se je pričela in ki se bo po predlogu gospoda poročevalca finančnega odseka, da se ima zavod decentralizirati in napraviti trtnica ena v dolenjskem in ena v Vipavskem obnebju, še bolj razvila, in tukaj zahvalim gospoda poročevalca, da se mu je kot referentu posrečilo, spraviti v tir večjo akcijo, kakor jo je skušal doseči deželni odbor.

Prosim visoko zbornico, da upošteva, da se pri naši akciji kot glavni moment ne ravna samo za regeneriranje vinogradov, ampak tudi za to, da bo naše vino postalo dobro in to se lahko trdi in gospodje, ki imate na deželi vinograde, boste priznali, da je naše iz pravih trt, cepljenih z dobrimi cepiči, dobljeno vino jako močno, alkoholično in manj kislo, tako da je tudi v tem oziru upati, da bo naša vinoreja mogla doseči boljših časov in da bo naše vino vzlic veliki vinski konkurenci na trgu moglo obveljati in da ne bo zaradi velike produkcije tujih in slabe cene domačih pridelkov nastala velika sila za naše vinogradnike.

Zahvaljujoč se finančnemu odseku za blagonaklonjenost, ki jo je pokazal v svojih nasvetih v očigled potrebi našega vinogradarstva glede dobave in vzgojevanja cepljenk, bi pa le prosil še visoko vlado, da tudi ona naj ne ugovarja temu, ampak da čuje

in upošteva glas visoke zbornice, ki soglasno odobruje misel, da se vinogradarstvu potrebna dobava cepljenk vsaj za dobo 5 let zagotovi in s tem sklepam.

**Landeshauptmann - Stellvertreter
Freiherr v. Lichtenberg:**

Weiters hat sich der Herr Abgeordnete Pfeifer zum Worte gemeldet. Ich ertheile ihm dasselbe.

Poslanec Pfeifer:

Visoki zbor! Prav hvaležen sem gospodu predgovorniku za njegova pojasnila glede ljubljanske trsnice, ker je z uradnimi številkami dokazal, da je navedena trsnica prizadjala v letih svojega obstanka le nekaj čez 4.700 gld., ne pa okoli 18.000 gld., kakor je trdil po pomoči gospod poročevalec. Sicer svota 4.700 gld. ni ravno majhna, vendar denar ni zavržen, ker je trsnica oddajala po nizki ceni dobro zarasle cepljene trte, ki so drugod stale 15 krajcarjev in še več. Jaz sam sem kupil trikrat take cepljene trte, od katerih danes raste 95%. Glede priloge 24. omenim, da me zadovoljuje obširno temeljito poročilo deželnega odbora in poučna razprava današnjega gospoda poročevalca zlasti v onih točkah, ki priporočajo produkcijo ameriških trt v večji množini ter vzgojevanje zlahtnih cepljenk, da je na eni strani mogoče pridelovati tudi kvalitetnih vin, na drugi strani zabraniti, da se ne занесе bolezen „black-rot“ v našo deželo. Amerikanskih podlag je sedaj lažje dobivati iz državnih, deželnih in drugih trsnic, nego zlahtnih cepičev; trsna uš se je namreč silno hitro širila ter uničila s trtami tudi zlahtne cepiče, predno je mogoče bilo prihraniti si potrebno množino zlahtnih trt — cepiči iz državne trsnice in cepljene trte iz deželne trsnice niti najskromnejši potrebščini ne zadostujejo, tako da je občutno pomanjkanje zlahtnih cepičev. V tej zadregi požahtnuje nekateri vinogradniki podloge s takimi cepiči, kakor jih zamore ravno dobiti, drugi vinogradniki s zlahtnimi cepiči, ki jih je sam vzgojil, ali pa ki jih naroča na Bizelskem, v Mariboru in drugod. Taki cepiči seveda se ne dobe brezplačno, ampak stanejo $\frac{1}{2}$ krajcarja do 1 krajcar, vrh tega pa še večkrat daljnih potov. Pomanjkanje zlahtnih cepičev je tako občutno, da je treba skrbno čuvati, da jih zlobna roka ne pokrade; poznam vinogradnika, ki je skrbno varoval nekaj starih trt črne tične, da bi s to zlahtno trto pocepil pripravljene podlage na eni parceli in vsaj na tej parceli imel čisti enakomerni nasad — čez noč mu je pobrala zlobna roka vse cepiče. Ni tedaj tako lahko, kakor si morebiti kdo domišlja, regenerirati vinograd po vsem enakomerno z zbranimi zlahtnimi trtami, zato je srečna misel, da se po današnjem nasvetu napravijo trsnice za vzgojevanje z zlahtnimi plemenimi cepljenih trt, in sicer kakor nasvetuje finančni odsek: v Črnomaljskem, Novomeškem, Krškem in Postojnskem okraju. Iz teh trsnic dobivali bodo vinogradniki — ki imajo premagati mnogo težav — vsaj zanesljivo dobre zlahtne trte in cepiče, s kate-

rimi bodo zasajevali vsako vrsto posebej ter pridelovali kvalitativno izvrstno kapljico. Pot, ki privede zlato kapljico pod varno streho, je pač dolga, negotova, polna nevarnosti. Vinogradnik, ki je po večletnem trudu z obilnimi denarji srečno zvršil novi nasad, mora imeti še precejšnega potrpljenja in navora, predno zamore uživati sladki sad dolgoletnega svojega truda: komaj silijo poganjki iz trte, že mora žveplati trte in jih škropiti z vitrijolom dva-, tri- in večkrat; prikažejo se na daljnem obnebhju črnosivi oblaki, že mora hiteti vinogradnik, da s strelom prežene sovražnika in razbije pretečo nevihto; ta izredna sredstva: žveplo, vitrijol, aparati, škropilnice, strelne priprave i. t. d. stanejo mnogo denarja. Temu pridružuje se še cela vrsta rednih stroškov za navadno obdelovanje. Vinogradniki pač ne bi zamogli lotiti se naprave novih dragih nasadov, ko jih ne bi podpirala država in dežela z brezobrestnimi posojili in drugimi podporami, pri tem pa tudi naša kmetijska družba si prizadeva, da s cenim nakupom umetnih gnojil, škropilnic, vitrijola i. t. d. zmanjšuje stroške obdelovanja. Kakor čujem, posrečilo se ji je pravočasno kupiti cenega vitrijola, da zamore tudi oddajati letos po nizki ceni 25 krajcarjev vitrijol, kateremu je drugod cena poskočila že na 30 krajcarjev. Vsi poklicani oziroma prizadeti faktorji tedaj delujejo na to, da mrtve vinske gorice se obude k novemu življenju ter zopet obzelenene. Pri raznih prilikah opisaval sem v državnem in deželnem zboru trsno uš št. I., II., III., danes tega ne ponavljam ter lahko rečem, da z vstrajnim pogumnim naporom, ki se nahaja tudi v današnjih odsekovih in deželno-odborovih nasvetih, bode kmalo premagan na vsi črti najhujši sovražnik nežne trte — naravna trsna uš — ki sem jo šaljivo imenoval trsno uš številka I.; v par letih odklenkalo bode tudi trsni uši številka II., ko poneha veljava nesrečne vinske klavzule, in trsna uš številka III. umakniti se bo morala pravi božji kapljici. (Poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: „Dokler bodo konsumna društva, že ne!“) V to pomozi Bog in sreča junaška.

**Landeshauptmann - Stellvertreter
Freiherr v. Lichtenberg:**

Wünscht noch jemand in der Generaldebatte zu sprechen?

Der Herr Abgeordnete von Lenkh hat das Wort.

Abgeordneter v. Lenkh:

Hoher Landtag! Nachdem sich die Debatte über den Weinbau bereits ungehörlich in die Länge gezogen hat, werde ich mich so kurz als möglich fassen, um die Geduld der verehrten Herren nicht zu sehr auf die Probe zu stellen.

Ich erlaube mir also nur daran zu erinnern, daß in der 8. Sitzung vom 8. Februar 1898 über einen Antrag des Abgeordneten Luchmann der Beschluß gefaßt wurde, durch Vermehrung des Aufsichtspersonales daß nun in größerem Maßstabe begonnene Reconstructionswerk zu überwachen.

Diesen Beschluß hat meines Wissens der Landesauschuß bisher nicht zur Durchführung gebracht. Ich finde dies sehr bedauerlich. Hat doch, wie es schon dieser Antrag voraussetzte, das Reconstructionswerk seitdem an Umfang bedeutend zugenommen, was natürlich die Aufsicht in erhöhtem Maße in Anspruch nimmt. Ich zweifle nun zwar keinen Augenblick daran, daß die mit der technischen Leitung beauftragten Functionäre, insbesondere der technische Leiter Herr Skalicz ihrer Aufgabe vollkommen gewachsen sind und sehr Ersprießliches leisten. Dasselbe setze ich vom Wanderlehrer Gombac voraus. Jedoch ist das neu bebaute Gebiet heute schon so groß, daß eine genaue Überwachung durch dieses heute zur Verfügung stehende Personal nur mehr in mangelhafter Weise durchgeführt werden kann. Es wäre demnach unbedingt nothwendig, neue Kräfte hierfür heranzuziehen. Ich setze jedoch dabei nicht voraus, daß das alles Männer mit höherer Fachbildung sein müßten, sondern es genügt auch Absolventen einer niederen Weinbauschule. Solche Organe könnten dann zur Beaufsichtigung der Reconstructionsarbeit verwendet, in innigster Fühlung mit der technischen Leitung und dem Wanderlehrer das Werk der Wiederherstellung unserer Weingärten wesentlich fördern.

Es ist ja doch ganz selbstverständlich, daß eine so schwierige und so überaus kostspielige Cultur die größte Aufmerksamkeit erfordert. Zudem ist es wohl kaum denkbar, daß unsere weinbaubetriebende Bevölkerung in einer so kurzen Zeit die volle manuelle Fertigkeit sich aneignen und überhaupt in einer solchen Weise mit der Sache sich hätte vertraut machen, in dieselbe so hätte eindringen können, daß sie heute vollkommen auf der Höhe der Zeit stünde.

Damit also der Bevölkerung spätere Enttäuschungen möglichst erspart bleiben, die doch das hohe Haus gewiß gerne wird vermieden sehen wollen, erlaube ich mir, den Beschluß des vergangenen Jahres über Punkt 2 des Antrages des Abgeordneten Luckmann nochmals dem verehrten Landesauschuß in Erinnerung zu bringen.

Weiters möchte ich mir gestatten, noch in anderer Richtung eine Anregung zu geben. Ich stelle aber keinen diesbezüglichen Antrag.

Ich möchte erwähnen, daß bei den heutigen geänderten Weinbauverhältnissen, die alte Winzerordnung, die, glaube ich, heute noch in Kraft ist, aber nicht gehandhabt wird, vielleicht einer Reform bedürftig wäre. Der Landesauschuß sollte sich doch wennmöglich noch im Laufe dieses Jahres mit der Frage befassen und ihr insofern näher treten, daß er eventuell Experten bezieht und so die Ansichten der Weinbauer in dieser Frage kennen zu lernen trachtet.

Denn ich glaube, es könnte dadurch endlich insbesondere für die Zeit der Lese die so nöthige Aufsicht und Ordnung geschaffen werden. Die Reifezeit der neuen Rebe ist eine andere als früher, und so manche Bestimmung, die wir da haben, ist veraltet, und deswegen wird die bestehende Winzer-Ordnung heute nicht gehandhabt.

Diese wenige Bemerkungen bitte ich zur Kenntnis zu nehmen, einen bestimmten Antrag stelle ich, wie gesagt nicht.

Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr v. Sichtenberg:

Wünscht noch jemand zu sprechen?
Der Herr Abgeordnete Božić hat das Wort.

Poslanec Božić:

Visoka zbornica! Izprosil sem si besedo le za kratko opazko, kajti v podrobnosti se ne nameravam spuščati, ker sem bil že lansko leto podal nekoliko obširnejšo sliko o vinogradarstvu zlasti na Vipavskem ter oziraje se na splošne potrebe na Kranjskem stavil primerno resolucijo.

Danes sem v prijetnem položaju, da morem izreči svojo zahvalo deželnemu odboru in vladi, da sta ta dva faktorja tiste nazore, ktere sem jaz v dotični resoluciji naglašal in jih je bila visoka zbornica takrat odobrila, si osvojila in jim dala življenjsko moč.

Da sem se danes oglasil k besedi, mi je dalo povod nekaj drugega. Deželni zbor in cesarska vlada sta žrtvovala za vinogradarstvo že mnogo, in marsikteremu tovarišu bi se utegnilo zdeti, da še premnogo, ker ne pojmi obsežnosti vinogradarstva. Da bi se ves ta denar ne zavrge, usojal bi se opozoriti na sledeče: Vsak izmed nas, ki živimo v vinorodnih krajih, često lahko opaza, da se pri rigolanju, zasajanju trt in pri izbori zemlje ne postopa vselej tako, kakor bi se moralo. Kdor porabi pri tem svoj denar, svobodno mu, da ga tudi zameče, če tudi bi ne bilo njegovo postopanje razumno. Gledé ponapredščin pa, ktere daje dežela, je dolžnost deželnega zastopa gledati na to, da se tak denar plodonosno nalaga, da ne bo kmet potem, ko pride doba, da mora denar zopet vračati, spoznal, da je ta denar vsled površnega dela bil zavrnjen in da ga ne bo mogel vrniti. To se opaza semtertje v veliki meri. Jaz mislim, da bi se temu dalo odpomoči s tem, da mi, ki smo na Kranjskem gledé vinogradarstva postali drugim že nekako vzorni, storimo še mal korak dalje in da damo državnim in deželnim organom, ki bodo dotična dela nadzorovali nekaj nauk, naj pazijo na to, da se bodo dajale ponapredščine oziroma posojila le takim vinogradnikom, ki bodo dokazali, da bodo svoje nove nasade napravili v primerni legi in na dobrem svetu in da bodo tudi rigolanje in zasajanje pravilno in primerno izvršili. Vsled tega si usojam priporočati visoki zbornici, da pritrdi nastopni resoluciji:

„Visoki deželni zbor skleni:

Deželnemu odboru naroča se skrbeti po svojih organih za to, da vinogradniki, ki dobivajo brezobrestna posojila, vinograde pravilno v dobri zemlji in le v takih legah regenerujejo, koder je upati, da bodo po dosedanjih izkušnjah zanesljivo uspevali.“

Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr v. Sichtenberg:

Ich bitte jene Herren, welche den Antrag des Herrn Abgeordneten Božić unterstützen, sich zu erheben.
(Se podpre. — Wird unterstützt.)

Er ist genügend unterstützt.

Wünscht noch jemand das Wort in der Generaldebatte?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Dann hat der Herr Berichterstatter das Wort.

Berichterstatter Ritter v. Sanger:

Gegen die Anträge, welche der Finanzausschuss beschlossen hat und welche ich im Namen des Finanzausschusses dem hohen Hause vorzulegen die Ehre habe, ist im großen und ganzen gar keine Einwendung erhoben worden. Infolgedessen kann ich annehmen, daß alle Herren mit diesen Anträgen einverstanden sind.

Der Herr Landesauschuss-Referent Povše hat meinen Bemerkungen, wonach die Papiere in Laibach dem Lande nahezu 18.000 fl. gekostet hat und wonach der Nebeneffect aus derselben nur 77.000 Stück war, einen sehr günstigen Bericht der Landesbuchhaltung entgegengehalten, und zwar, daß die Kosten der Papiere nicht so hoch waren und andererseits nicht 77.000, sondern 100.000 Neben der Effect derselben waren.

Ich habe die Summe von 18.000 fl. ermittelt aus den stenographischen Protokollen und zwar vom Jahre 1893 an, wo der Credit gewährt worden ist, bis zum heutigen Tage. Diese Summe macht aus rund 17—18.000 fl. Es ist wohl von dieser Summe nicht alles für die Arbeit in der Papiere ausgegeben worden, aber für damit zusammenhängenden Sachen, so für den Wanderlehrer, der ja sehr viel in die Papiere zu thun hat, dann für den Mutterweingarten, der auch entsprechend gekostet hat, ferner für die Anschaffung von Neben seitens des Landes. Aber es ist da auch in Rechnung gezogen der Wert der Neben, die der Staat gegeben hat, der allerdings nicht dem Lande als Belastung in Rechnung fällt, aber doch bei der Kostenberechnung der Papiere zu berücksichtigen ist. Ich habe also aus den stenographischen Protokollen zusammengerechnet, was auf den Conto „Papiere“ jährlich bewilligt worden ist, und da kommt diese Summe von 18.000 fl. nahezu heraus.

Was die 77.000 veredelter Neben betrifft als den Ertrag der Papiere, so ist mir entgegengehalten worden, daß 100.000 Neben verkauft oder abgegeben worden sind. Aber davon muß man doch einen normalen Procentsatz abrechnen, der bei jeder Rebanlage im Weingebirge nicht zur Anwachsung kommt. Ich habe auch gewußt, daß 100.000 abgegeben worden sind, aber nach normalen Verhältnissen sind davon 20% circa abzurechnen, so daß der Rest von 80.000 Stück der thatächliche Effect ist, nämlich der, der im Weingebirge thatächlich zur Tragfähigkeit gelangt.

Es freut mich übrigens sehr, wenn der Herr Landesauschuss-Referent Daten vorführt, welche die Sache günstig darlegen. Nach diesen Daten aber war ich wirklich fast veranlaßt zu fragen, wenn die Sache so günstig steht, weswegen verlangt der Landesauschuss dann die Papiere aufzulassen? Da könnte man sie doch stehen lassen und außerdem diese ganze Decentralisation vornehmen.

Aber wie gesagt, die Daten, die ich nach den stenographischen Protokollen angeführt habe, basiren darauf, daß von 100.000 veredelter Neben, die abgegeben

werden, in Weingarten nicht alle greifen, infolgedessen der Nebeneffect für die Weinbaubtreibenden nicht 100.000 sein kann.

Was die Rede des Herrn Abgeordneten v. Lenkh, betrifft, so hat er einen vorjährigen Landtagsbeschluss dem Landesauschuss in Erinnerung gebracht, worauf der Landesauschuss-Referent nicht erwidert hat. An mich ist die Frage nicht gestellt worden, und ich habe auch nicht dafür zu sorgen, daß die Beschlüsse des Landtages durchgeführt werden. Das ist Sache des Landesauschusses. Infolgedessen kann ich auf die Anfrage des Herrn von Lenkh nicht antworten.

Was die Winzerordnung betrifft, so ist das ganz richtig, was Herr von Lenkh gesagt hat. Neue Verhältnisse verlangen neue Ordnungen. Aber wir müssen zuerst — und ich glaube den Herrn von Lenkh auch dahin verstanden zu haben — mit den neuen Verhältnissen fertig werden. Erst muß das Haus fertig sein, dann kann man die Hausordnung hineinhängen. Wenn wir mit den neuen Verhältnissen fertig sein werden, dann wird die Regierung dieser sehr wertvollen Anregung, die heute Herr von Lenkh gegeben hat, gewiß entsprechen und die nöthigen Schritte diesbezüglich einleiten.

Ich habe nichts weiter hinzuzufügen als die Bitte, der hohe Landtag wolle die Anträge des Finanzausschusses, gegen die kein Widerspruch erhoben worden ist, annehmen.

Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr v. Sichtenberg:

Bevor wir zur Abstimmung kommen, ertheile ich dem Herrn Director Povše das Wort zu einer factischen Berichtigung.

Poslanec Povše:

Popravljam faktično, da je račun, katerega sem imel čast izročiti, izdelan strogo na podlagi obračunov, ki se nahajajo pri deželnem knjigovodstvu in da je dotični račun sestavljen ne od mene, ampak od deželnega knjigovodstva.

Kar pa je gospod poročevalec vitez Langer rekel, da potem, če bi veljal ta račun, ni take sile in ni utemeljeno, da bi se trtnica premestila, moram se vedno reči, da bi bila premestitev umestna, tudi če bi bil račun ugoden, kajti prvič je decentralizacija umestna in drugič je premestitev v vinsko obnbeje — Weinbauklima — že a priori tak moment, da bi moral odločevati, tudi če bi imeli od deželne trtnice dobička. Če se kmetu kaj v roke da, bi jaz rekel, naj se mu da dobra, zdrava trta. Ta argument je za-me merodajen.

Gospodu poslancu pl. Lenkhu pa odgovarjam, da je deželni odbor ob svojem času že dal nalog vinarskemu potovalnemu učitelju, da se strogo drži sklepa, ki ga je storila visoka zbornica po dotičnem nasvetu gospoda poslanca Luckmanna. Gospod Gombač je vsled tega tudi hodil revidirat dotične vinograde in so njegova poročila o uspehih pri deželnem odboru na razpolago. On sam je tudi v svoji prošnji za povišanje plače se skliceval na večji

posel, ki ga ima vsled svojih potovanj po posameznih vinogradih, glede katerih so se dovolila brezobrestna posojila, in katere pregleda, da se prepriča, ali so res napravljena, kakor zahteva umna vinoreja.

Landeshauptmann - Stellvertreter
Freiherr v. Lichtenberg:

Nachdem die Generaldebatte geschlossen ist, ersuche ich jene Herren, welche mit dem Eingehen in die Specialdebatte einverstanden sind, sitzen zu bleiben.

Ich bitte den Herrn Berichterstatter, jeden Punkt seines Antrages einzeln vorzulesen.

Berichterstatter Ritter v. Langer:

(bere: — liest:)

„I. Der Landesausschuß wird beauftragt:

1.) Zur ungefäulniten Aufzucht der Rebveredlungsanlage in Laibach das Nöthige zu verfügen.

2.) In jedem der vier Bezirke Gurktal, Friesenland, Rudolfsbrunn und Adelsberg je eine Filiale der k. k. Landwirtschaftsgesellschaft behufs Züchtung veredelter amerikanischer Reben unter der Bedingung durch fünf Jahre zu subventioniren, daß sich derselbe für die Subventionszeit das Recht vorbehält, die betreffenden Anlagen und die Rechnungsführung über dieselben zu controliren, über Antrag der Filiale sowohl die zu wählenden amerikanischen Unterlagsreben und Edelarten, als auch den Preis und die Vertheilungsart der veredelten Reben zu bestimmen. — Der Erlös aus dem Verkaufe von veredelten Reben kommt während der Subventionsdauer zur einen Hälfte dem Lande, zur andern Hälfte der subventionirten Filiale zugute und ist die Filiale verpflichtet, die subventionirte Rebanlage nach Ablauf der Subventionsdauer noch weitere fünf Jahre auf eigene Rechnung zur Züchtung veredelter amerikanischer Reben zu erhalten, wobei ihr selbstredend die Preisbestimmung und der Ertrag aus dem Erlöse der veredelten Reben ganz zufällt.

3.) Sich mit der k. k. Regierung neuerdings in das Einvernehmen zu setzen, um auch seitens des Staates eine gleiche Subvention für die zur Züchtung von veredelten amerikanischen Reben subventionirte Filialen zugesichert zu erhalten.“

Landeshauptmann - Stellvertreter
Freiherr v. Lichtenberg:

Wünscht jemand der Herren das Wort zu Absatz 1?

(Niemand meldet sich.)

Wenn nicht, so ersuche ich jene Herren, welche damit einverstanden sind, sich zu erheben.

(Obwohl. — Angenommen.)

Absatz 1 ist angenommen.

Berichterstatter Ritter v. Langer:

(bere: — liest:)

„II. Für das Jahr 1899 werden folgende Credits aus dem Landesfonde bewilligt:

1.) für den Weinbau-Wanderlehrer . . .	1.710 fl.
2.) für den landwirtschaftlichen Schnittweingarten am Codelfischen Grunde . . .	537 „
3.) für Subvention an Filialen der k. k. Landwirtschaftsgesellschaft gemäß Absatz 1, Punkt 2 . . .	5.000 „
4.) für unverzinsliche Vorschüsse an einzelne Weingartenbesitzer bis zum Höchstbetrage von 200 fl., wenn die k. k. Regierung den gleichen Betrag bewilligt . . .	30.000 „
Summe . . .	37.247 fl.

Landeshauptmann - Stellvertreter
Freiherr v. Lichtenberg:

Wünscht jemand der Herren das Wort zu Absatz 2?

(Niemand meldet sich.)

Wenn nicht, bitte ich jene Herren, welche mit Absatz 2 einverstanden sind, sich zu erheben.

(Obwohl. — Angenommen.)

Ist angenommen.

Berichterstatter Ritter v. Langer:

(bere: — liest:)

„III. Der Landesausschuß wird ermächtigt, behufs Gewährung von unverzinslichen Darlehen zum Zwecke der Regenerirung veredelter Weingärten in das Erforderniß pro 1900 30.000 fl. und außerdem pro 1900 noch einen außerordentlichen Betrag von 20.000 fl. einzustellen. — Dabei erhält der Landesausschuß den Auftrag, diesbezüglich mit der hohen Regierung in Verhandlung zu treten und dieselbe zu ersuchen den für diesen Zweck und für Krain zu gewährenden staatlichen Beitrag in der Höhe des dem Landtage für das Jahr 1900 bewilligten Credits in das Präliminäre für das nächste Jahr einzustellen und dessen rechtzeitige Flüssigmachung veranlassen zu wollen.“

Landeshauptmann - Stellvertreter
Freiherr v. Lichtenberg:

Zu Absatz 3 hat sich Se. Excellenz der Herr Landespräsident zum Worte gemeldet.

C. kr. deželni predsednik ekscelenca baron Hein:

Čast mi je visoki zbornici prav toplo priporočati tretjo točko nasveta finančnega odseka. Jaz ne bom nadlegoval visoke zbornice z dolgim govorom, ampak se sklicujem na one razloge, katere sem lansko leto v tej zadevi visoki zbornici razjasnil. Opomnim le še, da so se dobre posledice sklepa deželnega zbora Kranjskega z dne 8. februarja 1898 že letos pokazale. Te posledice so, da se je centralna vlada ozirala na sklep visoke zbornice, da jej je bilo mogoče ozirati se na željo visoke zbornice, kadar se je sestavil državni proračun in da je dovolila vsled tega veliki znesek 50.000 gld. za brezobrestna posojila. Te dobre posledice se tudi pokažejo v tem,

da je bilo deželni vladi in deželnemu odboru mogoče, že meseca februarja tega leta rešiti vse prošnje in dalje mogoče, nakazati vse tiste zneske, ki so se dovolili prosilcem, in da vinogradniki niso nič več, kakor lansko leto in prej, prisiljeni, izposoditi si potrebni denar drugod in velike obresti plačevati.

Iz teh ozirov imam čast, predlog finančnega odseka toplo priporočati visoki zbornici in potem bo mogoče tudi v bodočem letu takisto postopati, kot se je postopalo letos in jaz mislim, da bodo vsi vinogradniki visoki zbornici hvaležni, ako se predlog finančnega odseka sprejme.

Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr v. Liechtenberg:

Wünscht noch jemand von den Herren das Wort?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Dann bitte ich jene Herren, welche mit Absatz 3 einverstanden sind, sich zu erheben.

(Obvelja. — Angenommen.)

Absatz 3 ist angenommen.

Jetzt kommen wir zu dem Antrage des Herrn Abgeordneten Božić.

Ich bitte den Herrn Secretär, denselben zu verlesen.

Tajnik Pfeifer

(bere: — liest:)

„Deželnemu odboru naroča se skrbeti po svojih organih za to, da vinogradniki, ki dobivajo brezobrestna posojila, vinograde pravilno, v dobri zemlji in le v takih legalih regenerujejo, koder je upati, da bodo po dosedanjih izkušnjah zanesljivo uspevali.“

Landeshauptmann-Stellvertreter Freiherr v. Liechtenberg:

Wünscht jemand von den Herren das Wort zu dem Antrage?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Dann werden wir darüber abstimmen, und ich ersuche jene Herren, welche mit dem Antrage des Herrn Abgeordneten Božić einverstanden sind, sich zu erheben.

(Obvelja. — Angenommen.)

Er ist angenommen.

Ich glaube keinen Widerspruch zu erfahren, wenn ich wegen der vorgerrückten Stunde zum Schlusse der Sitzung schreiten werde.

Die nächste Sitzung findet am Mittwoch, den 5. April d. J. statt mit der folgenden Tagesordnung:

(Glej dnevni red prihodnje seje. — Siehe Tagesordnung der nächsten Sitzung.)

Es ist noch eine Petition überreicht worden und zwar das Gesuch: „Odbor Glasbene Matice prosi za zvišanje letne podpore.“

(Izroči se finančnemu odseku. — Wird dem Finanzausschusse zugewiesen.)

Ich ersuche die Obmänner, die Ausschüsse für den 4. April einzuberufen, und zwar den Finanzausschuss und den Verwaltungsausschuss für 4 Uhr nachmittags.

Indem ich den Herren glückliche Feiertage wünsche, schliesse ich die Sitzung.

Konec seje ob 2. uri popoldne. — Schluss der Sitzung um 2 Uhr nachmittags.

